

HELI KAMAJA JA JOANNA VIHTONEN
(TOIM.)

Monen näköiset opiskelijan polut

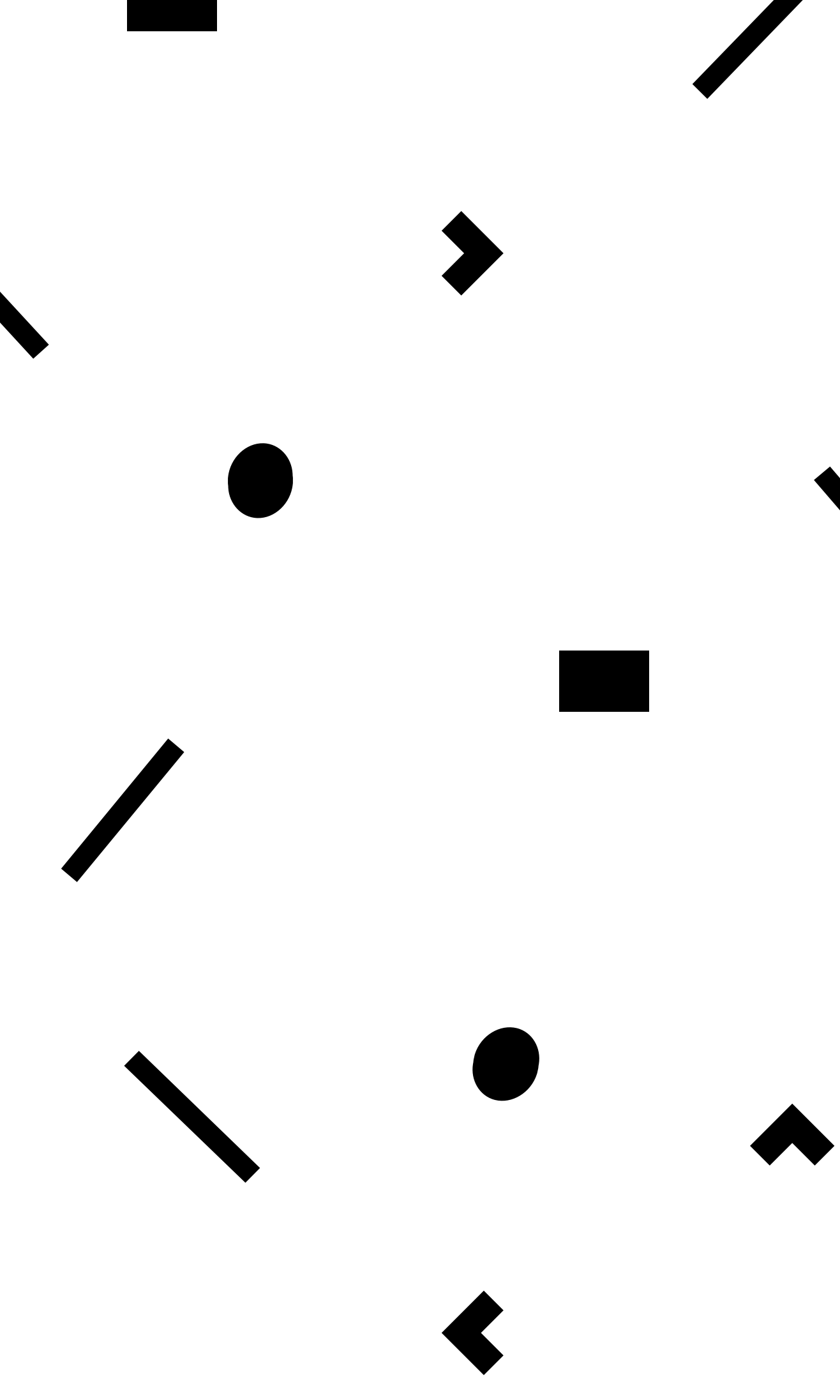
Erilaiset, mutta sujuvat siirtymät
opintojen nivelvaiheissa

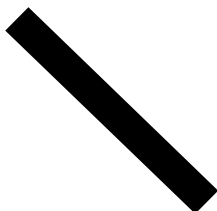
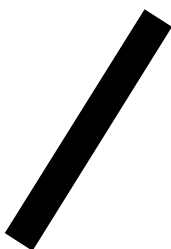
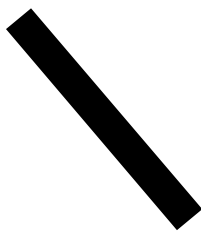
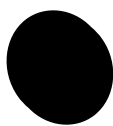

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 37

LAMK

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

HELI KAMAJA JA JOANNA VIHTONEN (TOIM.)

Monen näköiset opiskelijan polut

Erilaiset, mutta sujuvat siirtymät
opintojen nivelvaiheissa

Huippis

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 37

Vastaava toimittaja: Miia Willman

Taitto: Miia-Mari Harjulahti

Kirjoittajat:

Marjo Eklund, opinto-ohjaaja, Lahden kaupunki
Maarit Fränti, vararehtori, Lahden ammattikorkeakoulu
Kirsi Hakio, muotoilun tutkija, Aalto-yliopisto
Kirsi Kallioniemi, lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu
Heli Kamaja, lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu
Katja Karevaara, toiminnanohjaaja, Ohjaamo Lahti
Seija Katajisto, vararehtori, Koulutuskeskus Salpaus
Anniina Lindberg, suunnittelija, Nyyti ry
Tytti Lindeberg, lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu
Johanna Marjomäki, lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu
Elina Marttinen, psykologi, Nyyti ry
Seppo Pyhälä, opinto-ohjaaja, Lahden kaupunki
Ulla Saarela, suunnittelija, Lahden ammattikorkeakoulu
Minna Savolainen, toiminnanjohtaja, Nyyti ry
Riikka Sinisalo, informaattikko, LAMK
Mika Vanhanen, TKI-asiantuntija, Lahden ammattikorkeakoulu
Joanna Vihtonen, lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu

Julkaisussa ovat seuraavien henkilöiden haastattelut: Juha Mourujärvi, Koskisen Oy; Minna Piipponen, Isku Oy; Jarkko Korvenranta, Korvenranta Oy; Krista Velling, Salpaus; Jari Suominen, LAMK; Noora Rantasalo, opiskelija LAMK; Petri Niemi, Turun kaupunki; Petri Isoluoma, Salpaus; Kati Paaso, opiskelija LAMK; Tanja Pöyry, opiskelija LAMK; Aaron Penna, opiskelija LAMK; Serenity Paldanius, opiskelija LAMK

Painettu julkaisu
ISSN 2342-7493
ISBN 978-951-827-284-0

Verkkojulkaisu
ISSN 2342-7507
ISBN 978-951-827-283-3

Painopaikka: Grano Oy

Sisällys

6

Kirjoittajat

11

Johdanto

12

Mika Vanhanen

Esipuhe

14

Kirsi Kallioniemi ja Kirsi Hakio

Huippis-malli rakentui palvelumuotoilun ja kokeilujen kautta

22

Heli Kamaja

Näkyvyyden lisääminen Huippiksen huippu

25

Joanna Vihtonen

Puuala panostaa sujuviin siirtymiin puusepistä tohtoriksi asti

28

Joanna Vihtonen

Puusepistä puuinsinööriksi:

Noora Rantasalolla ovat ovet auki mihin vaan

30

Tietoisuutta, mahdollisuuksia ja näkökulmia

30

Marjo Eklund

Huippis avaa uuden polun

31

Heli Kamaja

Karttoja myös yhteistyökumppaneille

32

Seppo Pyhälähti

Soisin Huippiksen laajenevan

35

Joanna Vihtonen

Peruskoululaiset tarvitsevat valintavaiheeseen ja päätöksentekoon valmentavaa ohjausta

37

Joanna Vihtonen

Urataitoja tarvitaan muuttuvassa työelämässä

39

Joanna Vihtonen

Oman polun löytäminen vaatii uskallusta

41

Ulla Saarela

Tulevaisuusorientoitunut ohjaus näkyy jo opiskelun aikana

45

Katja Karevaara

Ohjaamo ketteränä linkkinä opintojen välillä

48

Elina Marttinen, Annina Lindberg ja Minna Savolainen

Myös psyykkiseen hyvinvointiin huomiota koulutussiirtymissä

52

Tytti Lindeberg, Johanna Marjomäki

Valmentava koulutus maahanmuuttajan etenemisen tukena

56

Heli Kamaja, Riikka Sinisalo

MOOC madaltaa kynnystä amk-opiskeluihin

58

Seija Katajisto

Huippis johtaa meidät Motarille

60

Maarit Fränti

Uudistuvat opiskelijavalinnat avaavat uusia reittejä

Johdanto

Huippis-hanke edistää työllisyyttä ja opiskelijoiden osaamista

Huippuosaamisen kasvupolku -mallin taustalla oli tarve saada toisen asteen tutkinnon suorittaneita jatkamaan opintojaan ammattikorkeakoulussa ja nopeuttamaan opiskelijoiden valmistumista ja siirtymistä työelämään. Nuorten ikäluokkien pienentyessä ja vanhempien ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle yritysten kysyntä osaavasta työvoimasta on kasvamassa ja luo sitä kautta tarvetta pyrkiä nopeuttamaan opiskelijoiden valmistumista ja siirtymistä työelämään.

Hankkeessa luotiin malli, jossa opiskelija voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon ja ammattikorkeakoulututkinnon viidessä – kuudessa vuodessa. Malli rakennettiin osallistavissa palvelumuotoilua hyödyntävissä työpajoissa, johon osallistuivat aktiivisesti eri alojen asiantuntijat. Työpajojen pohjalta luotu malli pilotoitiin puualalle, ja ensimmäiset toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneet opiskelijat ovat aloittaneet ammattikorkeakoulututkintoon tähtäävät puutekniikan opinnot Lahden ammattikorkeakoulussa. Lisäksi hankkeen tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa nivelvaiheeseen liittyvä ohjaushenkilöstön koulutus ja perehdytys.

Monen näköiset opiskelijan polut -julkaisu esittelee Huippis-mallin syntyä ja pilottina olleen puualan näkemyksiä mallin toteuttamisesta. Artikkeleissa pureudutaan myös urataitoihin, ohjauksen merkitykseen eri koulutusasteilla ja työelämän näkökantoihin. Sujuvissa siirtymissä kiinnitetään huomiota opiskelijan hyvinvointiin sekä sen tukemiseen eri tavoin. Artikkelien kirjoittajat ovat opetuksen ja ohjauksen ammattilaisia eri koulutusasteilta.

Hankkeen ovat toteuttaneet Lahden ammattikorkeakoulu ja koulutuskeskus Salpaus. Keskeisinä yhteistyökumppaneina ovat olleet Lahden kaupungin Ohjaamo, alueen TE-toimisto sekä puuteollisuuden yritykset. Yhteinen tahotila opiskelijoiden osaamisen ja työllistymisen edistämiseksi on kaikkia motivoiva tekijä.

Hanke on saanut rahoitusta Euroopan Unionin sosiaalirahaston (ESR) Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto -ohjelmasta.

The logo for 'Huippis' is written in a stylized, rounded font. The letters 'H', 'i', 'i', 'p', 'p', 'i', 's' are orange, while the letter 'i' in the middle is blue. The text is slanted upwards to the right.

Mika Vanhanen

Esipuhe

Tulevaisuuden osaamistarpeet keskiössä

Ammattikorkeakoulujen tarkoituksena on antaa työelämän tarpeisiin ja kehittämisen vaatimuksiin vastaavaa koulutusta, joka mahdollistaa suuntautumisen ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Alueelliset ammattikorkeakoulut tukevat alueen elinkeinorakennetta sekä tutkimus- ja kehittämistyötä, ja siksi on erityisen tärkeää tunnistaa tulevaisuudessa tarvittavaa ammatillista osaamista.

Yleistietojen ja taitojen osalta keskeiset osaamistarpeet liittyvät opiskelijan vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaitoihin. Nykypäivän työelämässä työskennellään paljon erilaisissa kehitysprojekteissa, joissa tarvitaan projekti- ja prosessiosaamista hyvän kielitaidon lisäksi. Kehitystehtävät edellyttävät lisäksi hyvää laatuasioiden hallintaa. Lisäksi ammattiin kasvaminen edellyttää riittävästi työpaikoilla tapahtuvaa työssäoppimista. (Taipale-Lehto 2017, 7).

Opiskelijalle tarjottavan opetuksen tulee olla ilmiöpohjaista: siinä tarkastellaan laajoja todellisia maailman ilmiöitä monen eri oppiaineen näkökulmasta. Työelämässä tarvittavien pelisääntöjen ymmärtäminen edellyttää opiskelijalta aktiivista, motivoitunutta ja vastuullista asennetta tulevaa alaansa kohtaan. Digitaalisen osaamisen kehittämiseksi opiskelussa tulisi käyttää alan erilaisia digitaalisia laitteita ja sovelluksia ja samalla kehittää opiskelijan kykyä arvioida saadun tiedon oikeellisuutta.

Yritykset hakevat monesti palvelukseensa niin sanottuja hyviä tyyppejä. Millainen on hyvä tyyppi? Riippuu tietysti työantajasta ja alasta. Pääsääntöisesti hyvänä tyyppinä pidetään henkilöä, joka on aktiivinen, muutosvalmis, yhteistyökykyinen, motivoitunut, ratkaisukeskeinen ja pystyy käyttämään monipuolisia keinovalikoimia uusissa tilanteissa. Uusia asioita pystyy monesti opiskelemaan, mutta omien persoonallisten ominaisuuksien muuttaminen puolestaan ei ole kovin helppoa. Positiivinen asenne työelämään, tyytyväisyys omaan elämään ja hyvät ystävyys-suhteet auttavat hyvin elämässä eteenpäin.

Monialainen osaaminen yhä tärkeämpää

Tulevaisuudessa yhä tärkeämmäksi nousee esineiden internet ja monialainen osaaminen. Teollisessa tuotannossa automaation ja robotiikan merkitys tulee kasvamaan ja niihin liittyvän uuden osaamisen tarve tulee kasvamaan. Digitalisaation myötä erilaisten projektien hallinta, laadunhallinta ja -varmistus ovat kasvamassa yritysten tehostaessa prosessejaan kasvavan kilpailun vaikutuksesta.

Korkeasta osaamisen vaatimuksesta johtuen tulevaisuudessa esimiesten on kyettävä entistä enemmän kannustamaan, innostamaan ja motivoimaan alaisiaan työyhteisössä. Esimiesten tulee kyetä tarkkailemaan, tunnistamaan ja

Huippis-hankkeen vetäjinä olivat Petri Isoluoma Salpauksesta (vas.), Kirsi Kallioniemi LAMKista, Kirsi Hakio Aalto-yliopistosta ja Mika Vanhanen LAMKista. Mukana oli myös Krista Velling Salpauksesta. (Kuva: Tuula Uitto, Puuviesti-lehti)

kartoittamaan työyhteisössä toimivia erityisosaamisen lahjakkuuksia. Hyvinvoivasta ja motivoituneesta henkilöstöstä on tulossa tulevaisuudessa yritykselle yhä enemmän laadun ja esimiestyön onnistumisen mittari. Henkilöstön ja eri sidosryhmien väliset yhteistyö- ja tiimityötaidot korostuvat ja niiden merkitys tulee kasvamaan entisestään.

Lähteet:

Taipale-Lehto, U. 2017. Metsäalan osaamistarveraportti. [Verkkodokumentti].

Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017:7. [viitattu 8.3.2018] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/184240_Metsaalan_osaamistarveraportti.pdf

Kirsi Kallioniemi ja Kirsi Hakio

Huippis-malli rakentui palvelumuotoilun ja kokeilujen kautta

Huippis-hankkeen tavoitteena oli luoda sujuvien siirtymien toimintamalli, jossa opiskelija siirtyy sujuvasti yläkoulusta toiselle asteelle ja toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja edelleen työelämään 5–6 vuodessa. Toimintamalli luotiin yhteisöllisesti niin, että mukaan osallistettiin kaikki alan keskeiset toimijat. Mallin suunnittelun taustalla on palvelumuotoilun ja kokeilukulttuurin ajatukset: uutta toimintatapaa lähdettiin luomaan käyttäjien tarpeet huomioiden ja keskeneräisetkin ideat otettiin kokeiluun.

Toteutusmallin rakentaminen keskittyi kolmeen näkökulmaan: 1) kokeilujen suunnitteluun ja toteutukseen, 2) keskeisten toimijoiden (opojen ja muun ohjaushenkilöstön) tehtävien hahmottamiseen sujuvien siirtymien eri vaiheissa ja 3) Huippis-mallin tekemiseen.

Tämä artikkeli käsittelee Huippis-hankkeen taustoja ja tuloksia. Artikkelia kirjoitettaessa on käytetty apuna NOPSA-hankkeen, Jatkoväylä-hankkeen ja Vauhtia väylälle -hankkeen julkaisuja ja materiaaleja tukemassa Huippis-hankkeen toimenpiteitä ja havaintoja. Artikkelissa ei ole otettu huomioon siirtymää ammatikorkeakoulusta työelämään, koska tähän opiskelujen vaiheeseen keskittyi Lahden ammattikorkeakoulussa erillinen, Tehokkaasti työelämään -hanke.

Huippis-hanke pähkinänkuoressa

Keskeiset hanketoimijat	Lahden ammattikorkeakoulu ja Koulutuskeskus Salpaus
Hankkeen toteutusaika	1.3.2016–31.5.2018
Hankkeen tavoite	Tavoitteena sujuvien siirtymien toimintamalli eli Huippis-mallin luominen yläkoulusta toiselle asteelle, toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja ammattikorkeakoulusta työelämään.
Hankkeen tausta	Huippis-malli luotiin kokeilukulttuurin ja palvelumuotoilun lähestymistapaa käyttäen, 4 yhteissuunnittelun pajaa toimijoille, kevät 2017
Parhaita käytäntöjä	Huippis-hanke palkittiin LUMA-alan StarT-gaalassa toukokuussa 2017 parhaimpien käytäntöjen kehittäjänä.
Opiskelijat mukana hankkeessa	LAMKissa tehty - Liiketalouden ja matkailun alalla 63 opintopistettä ja tekniikan alalla 41 opintopistettä. - Yksi liiketalouden ja matkailualan opinnäytetyö (Mäntymäki, Paula) Salpauksessa tehty - Osaamispisteitä osasta tuotteistamisen, tapahtumajärjestämisen ja markkinointiviestinnän kokonaisuuksia.
Toimenpiteitä	Kokeiluita; Roadshow, ohjaushenkilöstön koulutus, TET-kokeilu, projektiyhteistyö, markkinoinnin ja viestinnän kokeiluja.
Pilotointi	Kolme opiskelijaa aloitti Huippis-opintopolulla syksyllä 2017
Hankkeen ainutlaatuisuus	1. palvelumuotoilu ja kokeilukulttuuri osana hanketta 2. opiskelijälähtöisyys hankkeessa 3. kokonaisvaltainen tarkastelukulma yläkoulusta toiselle asteelle ja toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja edelleen työelämään 4. ohjaushenkilöstön tehtävien hahmottaminen sujuvien siirtymien eri vaiheissa yläkoulusta eteenpäin

Lähtökohtana opiskelijoiden kokemukset

Kokeilukulttuurin kokeilut todettiin sopivimmaksi toimintatavaksi hankkeeseen, jossa luodaan uutta ja haetaan parasta mahdollista tapaa toimia. Huippis-hankkeessa kokeiluja tehtiin mm. koulutuksen markkinoinnista ja viestinnästä, kokemus- tai käyttäjätiedon hakemisesta, oppilaitosten välisestä yhteistyöstä, yhteisestä hanketyöstä ja TET-kokeilusta. Hankkeen aikana toimintamallin rakentamisessa esimerkkinä on käytetty puualaa, mutta mallin tavoitteena on sen siirrettävyys muille aloille.

Kokeilukulttuurilla (Sitra 2017) vastataan yhteiskunnan kiihtyvään muutosvauhtiin. Se kannustaa uusien ratkaisujen luomiseen ja haastaa kaikkia suunnittelusta tekemiseen. Kokeilujen avulla toimenpiteiden hyödyllisyyttä voidaan ennakoita ja tutkia ennen niiden laajempaa käyttöönottoa: jos jokin kokeiltava asia tai toimintatapa ei toimi, sekin on jo itsessään tulos. Kokeilukulttuuri sallii epäonnistumisen ja siitä otetaan opiksi. (Hassi, Paju & Maila 2015.)

Palvelumuotoilulle on tunnusomaista ottaa kehittämisen lähtökohdaksi ihmisen ja hänen kokemuksensa, tässä tapauksessa opiskelijoiden kokemukset ohjauksesta koko opintopolun aikana. Palvelumuotoilun yhteydessä käytetään termejä asiakaslähtöisyys, käyttäjälähtöisyys sekä huonommin suomeksi taipuvaa ilmaisua ihmislähtöisyys (human-centred) kuvaamaan tätä näkökulman kääntämistä pois perinteisestä asiantuntijalähtöisestä kehittämisestä. (Burns, Cottam, Vanstone & Winhall 2006.) Erityisesti julkisen sektorin laajoissa palvelumuotoiluhankkeissa on tärkeää, ettei keskitytä vain tietyn käyttäjäryhmän kokemuksiin, vaan otetaan huomioon kaikkien mukana olevien tahojen tarpeet ja näkökulmat (mm. Jyrämä & Mattelmäki 2015). Siksi Huippis-hankkeessa tärkeässä roolissa olivat ohjaushenkilöstön kokemukset omasta työstään.

Toinen lähtökohta palvelumuotoilussa on se, että kaikkien niiden ihmisten, joiden elämään kehittämisen lopputulos vaikuttaa, tulisi olla mukana suunnitteluprosessissa (Simonsen & Robertson 2013). Huippis-hankkeessa tämä tarkoitti opiskelijoiden ja eri kouluasteiden ohjaushenkilöstön lisäksi myös opettajia, muita ohjaukseen keskittyviä tahoja (kuten Ohjaamo) sekä yrittäjiä ja puualan toimijoita. Yhteissuunnittelupajat olivat keino mahdollistaa mukana olevien ihmisten osallistuminen ja yhteinen työskentely hankkeen eteenpäinviemiseksi. Pajat toimivat myös keinona kuljettaa ns. 'kentän ääni', eli ihmisten tarpeet, ideat ja toiveet mukana suunnitteluprosessissa tuomalla edellisen pajan tulokset aina seuraavaan pajaan tarkasteltaviksi ja jatkotyöstettäväksi.

Palvelumuotoilussa tarkastellaan verkostoja ja prosesseja holistisesti samalla, kun keskitytään arkipäiväisiin ruohonjuuritason tapahtumiin - ihmisten toimintatapoihin sekä vuorovaikutustilanteisiin, niin fyysisissä kuin digitaalisissa ympäristöissä (Sangiorgi & Penerville 2017; Jyrämä & Mattelmäki 2015). Huippis-hankkeessa tämä oli erityisen tärkeää, koska opiskelijoiden polkua havainnoitiin vertikaalisesti, pitkällä aikajänteellä sekä monen oppilaitoksen näkökulmista. Hankkeen kokonaisuuden visualisoinnilla pyrittiin välittämään toimijoille tämän pitkittäisen prosessin eri vaiheet sekä eri toimijoiden väliset suhteet niin ohjauksen kuin yhteistyön näkökulmista.

Palvelumuotoilun keinoin toteutettiin yhteensä neljä työpajaa, joissa hahmoteltiin opiskelijan polkua koulutuksen eri vaiheissa. Ensimmäisessä ja toisessa työpajassa haettiin vastausta siihen, millainen on sujuva ja innostava opintopolku puualan huippuosaajaksi. Samalla pohdittiin, millaisia työelämälähtöisiä opintoja ja oppimisympäristöjä pitäisi olla opiskelijoille tarjolla sekä millä tavoin puualan vetovoimaisuutta pystyttäisiin lisäämään. Kolmas työpaja keskittyi toisen asteen ja ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien vertailuun, neljännessä selvitettiin opiskelijoiden näkökulmia sujuviin siirtymiin yläkoulusta toiselle asteelle ja toiselta asteelta ammattikorkeakouluun. (Kallioniemi & Hakio 2017.)

Työpajoihin osallistui yli 60 toimijaa ja 20 opiskelijaa – perusopetuksen oppilaanohjaajia ja käsityön opettajia, opintojen ohjaajia lukiosta sekä ammatilliselta toiselta asteelta ja toimijoita puualan yrityksistä. Pajoissa tunnistettiin uutena ohjauksen merkittävänä yhteistyön tahona Ohjaamo. (Kallioniemi & Hakio 2017.)

Työpajoissa hahmoteltiin opiskelijan polkua. (Kuva: Toni Kaskela, Midea)

Ohjauksen tarve on elinikäistä

Sujuvia siirtymiä ja ohjauksen tarvetta on tutkittu ja kehitetty, mm. NOPSA-, Jatkoväylä- ja Vauhtia väylälle -hankkeissa. Ohjauksen tarve on elinikäistä; tavoitteena pitäisi olla ohjauksen jatkumo, jossa oikeanlaista ja oikea-aikaista ohjausta on tarjolla kaikille sitä tarvitseville riippumatta siitä, ovatko he koulutuksessa, työelämässä tai työelämän ulkopuolella. Riittävä ohjaus on perusta sille, että opiskelijat pystyvät aktiivisesti kehittämään taitojaan, suunnittelemaan koulutustaan ja uravalintojaan sekä tekemään itsenäisiä, itsensä kannalta merkityksellisiä valintoja. (Opetushallitus 2014, 5.)

Kuurilan (2014) mukaan johdonmukainen uralle ohjaaminen jo toisella asteella on kestävä ratkaisu oikean opintopolun löytämiseksi. NOPSA-hankkeen selvityksessä painottui ammatillisen koulutuksen aikaisen opinto-ohjauksen merkitys jatko-opintoihin: korkeakouluopintoja voidaan tukea erilaisten tutkinnon osien avulla. Ammattikorkeakouluun siirtymistä voidaan tukea opinnoilla, jotka madaltavat hakeutumisen kynnyksiä. Opiskelijoita tulisi ohjata katsomaan pidemmälle kuin ensimmäisen työpaikan löytymiseen tai jatko-opiskelupaikkaan saakka. (Raudasoja 2017.)

Opiskelijoiden opintopolut ammattikorkeakoulun opiskelijoiksi ovat moninaisia ja hyvin yksilöllisiä valintoja. NOPSA-kyselyssä tyypillisimmät polut ammattikorkeakouluun ovat peruskoulusta ammatillisen oppilaitoksen tai lukion kautta (Raudasoja 2017). Jatkoväylä-hankkeen kyselyssä tuli esiin useita ohjauksen tapoja siirtymien suhteen: tapaamisia, luentoja, ohjaustunteja, ammattikorkeakouluvierailuja ja -esittelyjä, urasuunnittelua ja henkilökohtaisia opintosuunnitelmia sekä tiedotustilaisuuksia jatko-opinnoista. NOPSA-kyselyssä opiskeluun liittyen opiskelijat toivoivat matematiikan ja fysiikan tukikursseja. Tätä tukee myös Jatkoväylä-hankkeen tekemä selvitys, jossa toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneilla esiintyi puutteita kirjallisessa viestinnässä ja raportointitaidoissa, ruotsin ja englannin kielessä, fysiikassa ja kemiassa (Tamlander & Hohenthal 2017, 32).

Ohjaajien roolit eri koulutusasteilla

Huippis-hankkeen pajoista kerätyn aineiston analyysin pohjalta ohjaushenkilöstön tärkein tehtävä perusasteella on herättää oppilaiden mielenkiinto alaan/aloihin ja jakaa tietoa laajasti aloista. Yläkoulun oppilaanohjaajien tehtäviksi nähtiin yhteyshenkilönä toimiminen yrityksiin nähden ja työelämä-tietouden jakaminen, monipuolisten vierailujen järjestäminen aloille ja TET-jaksojen kehittäminen yhdessä toisen asteen ja ammattikorkeakoulun sekä yritysten kanssa.

Toisella asteella opintojen ohjaajan rooli sujuvissa siirtymissä on erittäin tärkeä. Hän on se, joka viestii ja markkinoi näistä opiskelijoille sekä toimii yhteyshenkilönä käytännön toteutuksessa. Hän on myös se, joka neuvoo opiskelijoita ottamaan opintoja avoimesta ammattikorkeakoulusta toisen asteen opintojen aikana. Huippis-hankkeessa hänen toivottiin järjestävän monipuolisia vierailuja ja tutustumismahdollisuuksia korkeakouluihin. Ammatillisen toisen asteen opettajien tehtäväksi nähtiin mm. opiskelijoiden ohjaaminen sellaisille opintojaksoille, jotka ovat sisällytettävissä myöhemmin ammattikorkeakoulututkintoon. Lukion opintojen ohjaajan tehtäväksi katsottiin mm. vierailujen varmistaminen ammattikorkeakouluun. Yhteenvetona voidaan todeta, että toisen asteen ohjaajien rooliksi koettiin ennen kaikkea päivitetyn viestin viejänä toimiminen.

Opiskelijoilla on paljon osaamista ammattikorkeakouluun tullessaan. Ammatik-
korkeakoulussa opiskelijan ohjaajana on tutoropettaja, joka neuvoo ja ohjaa opiskelijaa opinnoissa yksilöllisesti ja ryhmässä. Hänen tehtävänä on olla ”ensimmäinen” henkilö, joka tukee opiskelijaa opinnoissa, esim. AHOToinnissa, opinnollistamisessa ja opiskeluihin liittyvissä käytännön kysymyksissä.

Kaksivaiheinen Huippis-malli

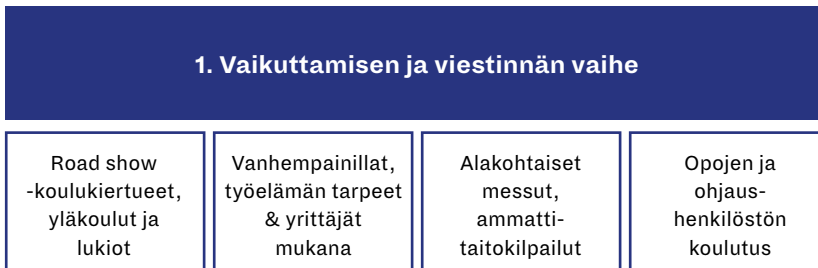
Hankkeessa luotiin kaksivaiheinen toimintamalli, jossa on nostettu esiin sujuvan toteutuksen edellytykset. Vaiheita ovat vaikuttamisen ja viestinnän vaihe, sekä 2. sujuvan yhteistyön vaihe. Molemmat vaiheet pitävät sisällään toimenpiteitä ja kokeiluita, joiden merkitys korostui kehittämistyön aikana.

AmmatINVALINNAN tekeminen on pitkäaikainen prosessi. Suuri osa opintojen läpäisyyn liittyvistä ongelmista selittyy perusopetuksen yläluokilla tehdyn ammatINVALINNAN ja yhteishaun epäonnistumisella. Kokemusten mukaan ensimmäinen ammatINVALINTAAN liittyvä tieto on hyvä suunnata jo 7–8-luokkala-
sille, joilta tulee paljon kysymyksiä ja tietopaketti jäävät hautumaan. 9. luokan oppilaat eivät loppuvaiheissa paljon kysele ja koulutusvalinnat on suu-
relta osin jo tehty. (Vehviläinen 2015, 26–27.)

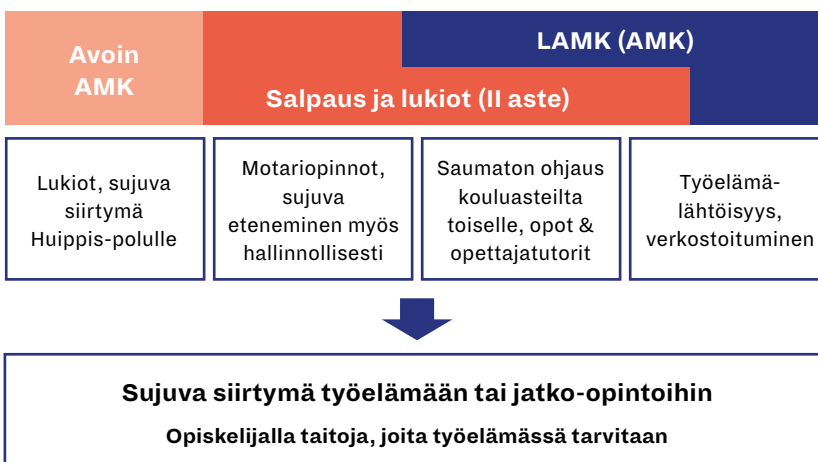
Kaksivaiheinen Huippis-malli

Kasvupolku muodostuu jatkuvasta ohjauksesta, sujuvista siirtymistä sekä työelämälähtöisestä oppimisesta

1. Vaikuttamisen ja viestinnän vaihe

2. Sujuvan yhteistyön vaihe

Kaksivaiheinen Huippis-malli ja sen toimenpiteet

Hanketyöskentelyn aikana nousi vahvasti esille oikea-aikaisen ja ajantasaisen tiedon merkitys sekä sen viestiminen. Oppilaanohjaajat painottivat alakohtaisen tiedon ja opiskelumahdollisuuksien saavutettavuutta, yritysten edustajat halusivat tuoda esiin mielipidevaikuttamisen merkityksen nuoren elämässä. Puuala saatetaan edelleen mieltää pölyiseksi ja hikiseksi hallityöskentelyksi, mikä ei vastaa nykypäivän todellisia puualan urapolkuja.

Koulutuksen ja markkinoinnin haasteisiin hanke vastasi järjestämällä laajan Roadshow-koulukiertueen. Kiertueella käytiin noin 50 peruskoululla, lukiolla ja ammatillisella oppilaitoksella kertomassa puualasta ja sen mahdollisuuksista sekä opiskelusta Salpauksessa ja LAMKissa. Lisäksi jalkauduttiin muutama peruskoulun vanhempainiltaan viestimään ajankohtaista puualasta ja sen mahdollisuuksista. Yritysten roolia tuotiin esiin ideoimalla minimessu-tyylisiä vanhempainiltoja, joissa paikalliset yrittäjät ovat tiiviisti läsnä kertomassa faktatietoa työelämässä tarvittavista taidoista ja osaamisesta.

Kokeiluina Huippis-hanke oli mukana Taitaja2017-kisoissa ja syksyllä puualan messuilla. Lisäksi Huippista on esitelty StarT-tapahtumassa. Nuorille suunnattua viestintää tutki hankkeeseen tehty opinnäytetyö Markkinointiviestintä

uusille sukupolville (Mäntymäki 2017) ja sen tuloksia hyödynnettiin useassa eri kehittämistyön ja kokeilun vaiheessa.

Opojen ja ohjaushenkilöstön koulutuskokeiluina järjestettiin pari luentoa ohjaushenkilöstölle ja työelämävierailuja puualan yrityksiin. Ohjaushenkilöstön kokemushaastatteluissa kävi ilmi, että ajantasaista työelämätietoa tarvitaan ja tämän vuoksi kokeilu sisällytettiin hankkeen toimenpiteisiin.

Sujuvan yhteistyön vaihe läpi koulutusrakenteiden

Huippis -mallin sujuvan yhteistyön vaiheen keskeinen elementti on eri kouluasteiden läpäisevä, laaja-alainen ja kokonaisuutta tukeva yhteistyö. Jotta opiskelijan kokemus Huippis-polusta olisi mahdollisimman yhtenäinen ja eteneminen kouluasteelta toiselle saumatonta, tarvitaan taustalle joukko mahdollistavia rakenteita. Nämä ovat niitä hallinnollisia toimenpiteitä ja sovitut yhteisiä ja yhtenäisiä pelisääntöjä, jotka eivät näy suoraan opiskelijoille opintopolun aikana, mutta joiden yhteen sopiminen varmistaa opiskelijan opintojen etenemisen, ohjauksen sujuvuuden sekä mahdollisuuden valmistua nopeammassa aikataulussa. Keskeistä Huippis-mallissa on avoimen ammattikorkeakoulun tarjonta yhtenä mahdollistavana tekijänä sekä hankkeessa kehitelty Salpauksen ja LAMKin yhteinen puualan Huippis-opintosuunnitelma.

Huippis-mallissa sujuva siirtymä vaatii sujuvan ohjauksen. Erityisesti opiskelijoiden taholta tuotiin esiin tarve kasvokkain tapahtuvasta ohjauksesta, sekä ”tutusta ja turvallisesta Huippis-oposta”, joka tuntee opiskelijan polun ja auttaa muuttuvissa elämäntilanteissa yhden luukun periaatteella. Toiselta asteelta tulevaa Huippis-opoa kokeiltiin pienimuotoisesti hankkeen aikana: hänet nähtiin mm. Roadshow-koulukiertueella ja ohjaushenkilöstön koulutustilaisuuksissa. Asiantuntijana hänellä on viimeisimmät tiedot siitä mitä vaaditaan ammattikorkeakouluun siirtymiseen ja tietoa yhteisistä eri kouluasteiden pelisäännöistä. Huippis-opo-ajattelua tukee tuore keskustelu tukio-pinto-ohjauksesta, jossa sama ohjaaja jatkaa ja saattaa oppilasta yläkoulusta toiselle asteelle.

Työelämä on läsnä Huippis-mallin jokaisessa vaiheessa. Tämä mukana oleminen muuttuu ja syventyy opintojen edetessä. Keskustelun työelämän ja eri kouluasteiden kanssa tulee olla jatkuvaa ja ajankohtaista sekä molempia osapuolia kehittävää. Keskustelua eri toimijoiden kanssa tukevat kevyet oppilaitosrakenteet, joissa ohjaushenkilöstö ja opettajat ovat keskiössä.

Huippis-mallin pilotointi on käynnissä keväällä 2018 ja Huippis-polulla opiskelee kolme puualan opiskelijaa. He tekevät toisen asteen opintojensa aikana ammattikorkeakouluopintoja ja näyttävät osaamistaan joustavasti, mm. yhteisissä projekteissa. Syksyllä 2017 toteutettiin Salpauksen ja LAMKin yhteisprojekti Lamina, jossa rakennettiin taideteos Vesijärven rantaan. Yhteisprojektissa taideteos valmistui tiiviillä yhteistyöllä ammattikorkeakoulun opiskelijoiden tehdessä mallinnukset ja piirustukset ja Salpauksen opiskelijoiden hoitaessa työstöt ja ohjelmoinnit.

Kaiken kaikkiaan sujuvien siirtymien suunnittelu ja toteutus sekä opintoihin liittyvä AHOTointi vaativat monien eri toimijoiden yhteistyötä ja aitoa kiinnostusta asiaan. Tiedot (pelisäännöt) sujuvista siirtymistä pitää olla tiedossa jo perusasteen oppilaanohjaajalla, jossa herätellään mielenkiintoa tulevia (opinto)aloja kohtaan. Yhteistyövalmiuksia ja resursseja pitää olla sujuvien siirtymien järjestämiseen organisaatio- ja yksilötasolla. Tarvitaan laajaa yhteistyötä opiskelijoiden, opettajien, opinto-ohjaajien, opintoneuvojien, suunnittelijoiden, tiimipäälliköiden, johtajien ja rehtoreiden kesken. Lähtökohdana yhteistyössä tulee olla opiskelijalähtöinen sujuva ja laadukas oppiminen.

Huippis-hankkeen kokeilut

Kokeilun nimi	Kokeilun tavoite	Mitä kokeilusta opittiin?
Roadshow	Herättää oppilaiden ja opiskelijoiden mielenkiinto alaa/ opintoja kohtaan	<ul style="list-style-type: none"> - Pääpaino opiskeluun liittyviin asioihin. - Haasteellinen järjestää, kesto n. 45 min. - Vaatii useamman alan mukanaoloa. - Mielenkiintoiseen esitystapaan huomio. - Monenlaista materiaalia tarvitaan jakoon.
Skaba	Saada 9.-luokkalaiset suunnittelemaan long board ja sitä kautta saada oppilaat kiinnostumaan puualasta	<ul style="list-style-type: none"> - Kilpailun aikataulutus tärkeä. - Käsitöiden opettajien sitouttaminen kilpailuun tärkeä.
TET-kokeilu	Tutustuttaa oppilaat puualaan ja alan yrityksiin	<ul style="list-style-type: none"> - Ryhmä tarvitsevat tekemistä, ei vain teoriaa. - Iän vuoksi voi olla vaikea päästä työpaikoille tekemään.
Opinto-ohjaajien koulutus	Kouluttaa ajankohtaisista teemoista	<ul style="list-style-type: none"> - Oltava kiinnostavat teemat. - Puhujat ajankohtaisia. - Tapahtumista ennakkotiedot ajoissa. - Yhteistyö Suomen opinto-ohjaajat ry:n kanssa.
Opinto-ohjaajien työelämävierailut - Isku ja Koskisen saha	Lisätä opintojen ohjaajien työelämä tietoutta puualasta	<ul style="list-style-type: none"> - Aikataulut ajoissa, opintojen ohjaajilla paljon erilaisia tapahtumia > ei ehdi osallistua kaikkiin. - Kytkeä, esim. koulutuspäivään.
OPS-työskentely	Opintojaksojen päällekkäisyyksien poistaminen ja sujuvan opintopolun rakentaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Todettiin, että päällekkäisyyttä on. - Yhteiset pelisäännöt: AHOTointi, opinnollistaminen, osaamisen näytöt, neuvonta, ohjaus jatko-opintoihin, ilmoittautuminen jatko-opintoihin.
Viestinnän kokeilu, esim. Puumessut, Taitaja, StarT-kilpailu	Viestii Huippis-hankkeesta alan eri toimijoille	<ul style="list-style-type: none"> - Hyvä olla näkyvillä eri paikoissa, kiinnostus vaihteli.
Somekokeilu - Facebook - Instagram - Blogi - Twitter	Viestii Huippis-hankkeesta eri tavoin kohderyhmille	<ul style="list-style-type: none"> - Vaatii tekijän, joka keskittyy someen hankkeen ajan. (Facebook ja Instagram toimivat hankkeen viestinnässä)
Projektiyhteistyö Lamina	Kokeilla yhteisiä opintoja, jossa mukana 2. asteen ja ammattikorkeakoulun opiskelijoita	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteisprojekteissa tarvitaan paljon ohjausta. - Opiskelijat tyytyväisiä yhteisprojektiin.
Tekniikkapaja	Herättää kiinnostus tekniikan aloja kohtaan käytännön tekemisen kautta	<ul style="list-style-type: none"> - Toteutus huhtikuussa 2018.

Lähteet:

Burns, C., Cottam, H., Vanstone, C. & Winhall, J. 2006. RED PAPER 02 Transformation Design. Design Council, United Kingdom. [viitattu 19.3.2018]. Saatavissa : <http://www.designcouncil.info/mt/RED/transformationdesign/TransformationDesignFinalDraft.pdf>

Hassi, L., Paju, S. & Maila, R. 2015. Kehitä kokeillen, Organisaation käsikirja. Helsinki: Talentum Oy.

Jyrämä, A. & Mattelmäki, T., toim. 2015. Palvelumuotoilu saapuu verkostojen kaupunkiin. Aalto-yliopiston julkaisusarja Taide + muotoilu + arkkitehtuuri 1/2015. Aalto ARTS Books. Helsinki. [viitattu XXXX]. Saatavissa: <https://shop.aalto.fi/media/attachments/54229/palvelumuotoilu.pdf>

Kallioniemi, K. & Hakio, K. 2017. Huippis-mallin taustalla toimijoiden arjen kokemukset siirtymistä. Teoksessa T. Mirola (toim.) Tulevaisuusorientoitunut opiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa. Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 79. [viitattu 14.3.2018]. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135050/TULEVAISUUSORIENTOITUNUT%20OISKELIJAN%20OHJAUS%20AMKissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kuurila, E. 2014. Uraohjaus ja urasuunnittelu ammattikorkeakouluissa. Turun yliopiston julkaisusarja C 384. Scripta Lingua Fennica Edita. Turku: Turun yliopisto. [viitattu 12.3.2018]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5771-2>

Mäntymäki, P. 2017. Markkinoitviestintä uusille sukupolville Case: huippuosaamisen kasvupolkumalli. AMK -opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu, liiketalouden ala. [viitattu 24.3.2018]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123062/Mantymaki_Paula.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Opetushallitus 2014. Hyvän ohjauksen kriteerit. Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. [viitattu 11.3.2018]. Saatavissa: http://oph.fi/download/158573_hyvan_ohjauksen_kriteerit.pdf

Raudasoja, A. 2017. Nopsasti ja ohjatusti ammattioppilaitoksesta korkeakouluun. HAMK Unlimited Journal. [Verkkolehti]. 3.10.2017. [viitattu 12.3.2018]. Saatavissa: <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/ammattioppilaitoksesta-kekeakouluun/>

Sangiorgi, D. & Penderville, A. 2017. Introduction. Kirjassa Sangiorgi, D., Penderville, A. eds (2017). Designing for Services. Key Issues and New directions. Bloomsbury Academics, UK. s.1-13

Simonsen, J. & Robertson, T. (eds.) 2013. Routledge International Handbook of Participatory Design. London: Routledge

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra 2018. Kokeilukulttuuri. [viitattu 13.3.2018]. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=1YEM2pQQNEc>.

Tamlander, T. & Hohenthal, T. 2017. Ammatillisesta koulutuksesta sujuvasti ammattikorkeakouluun : tilanekarttoitus ammatillisen toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun välisen siirtymävaiheen opintojen ja ohjauksen toteuttamisesta. XAMK kehittää 6. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. [viitattu 12.3.2018]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-012-8>

Vehviläinen, J. 2015. Läpäisyyn tehostamishojelman historiikki – muistikuvia ja hyviä käytäntöjä. Arjen Arkki, Saku ry, DiaLoog, kpedu ja Opetushallitus. Tampere: Pieni viestintätoimisto Tampere Oy.

Heli Kamaja

Näkyvyyden lisääminen Huippiksen huippu

Työnantajien edustajat olivat mukana jo Huippis-hankkeen suunnittelun alkuvaiheessa. Pilotoinnin lopussa he näkevät suurimpana antina näkyvyyden lisäämisen, mikä on erittäin tärkeää alan vetovoiman kasvattamiseksi. Toinen tärkeä asia on ollut yhteisen ymmärryksen kasvu: tätä on tapahtunut, kun työnantajat, kouluttajat ja nuoret on kerrankin saatu saman pöydän ääreen.

Hankkeen loppuvaiheessa työnantajan edustajilta kysyttiin näkemyksiä Huippiksesta. Kysymyksiin vastasivat HR-asiantuntija **Minna Piipponen** Isku Oy:stä, laatukoordinaattori **Juha Mourujärvi** Koskisen Oy:stä ja toimitusjohtaja **Jarkko Korvenranta** Korvenranta Oy:stä. He kaikki osallistuivat keväällä 2017 työpajoihin, jossa Huippiksen kasvupolkumallia kehitettiin yhteistyössä ohjaus- ja opetushenkilöstön sekä opiskelijoiden kanssa.

Työnantajien näkemyksiä kartoitettiin seuraavilla kysymyksillä:

- 1) Millainen on (huippu)osaaja, jonka rekrytoisit oppilaitoksesta?
- 2) Mitä koulutuksessa pitäisi erityisesti oppia puualan työnantajan näkökulmasta?
- 3) Mitä konkreettista Huippis on tuonut yritykseen?

Huippis-hankkeessa on murrettu mielikuvaa puuteollisuudesta. (Kuva: Koskisen Oy)

Juha Mourujärvi, Koskisen Oy

- 1) Huippuosaajalla pitää olla alan perusosaamista. Me kyllä opetamme erityistaidot – kaikkiin tehtäviin annamme perusteellisen perehdytyksen sekä työnopastuksen (esim. tuotantotehtävät eri laitoksilla, terähuolto, kunnossapito). Tietysti on hyvä, jos perusosaaminen on puualalta. Lisäksi asenteen pitää olla kohdallaan.
- 2) No, suoraan puuteollisuuteen ei oikeastaan ammatillisella puolella kouluteta: työt Koskisella ovat enemmän teollisuustyötä kuin puusepäntyötä. Vähän sama tilanne on ammattikorkeakoulussa, jossa käytännön kokemus on usein hankittu kesätöiden tai työharjoittelun kautta. Tärkeää on tietysti se, että puu on materiaalina tuttua ja menetelmät sekä perustietämys alasta hallinnassa.
- 3) Huippiksen konkreettisin asia on varmaan ollut se, että puualaa on tuotu näkyviin nuorten keskuudessa. Tätä pitäisi ehdottomasti jatkaa, sillä tekijöitä tarvitaan. Jos alaa ei markkinoida, niin se ei vedä – ja moni ei varmaan tiedä, kuinka monenlaisia ammattilaisia meilläkin on. Meillä on mm. oma ICT-osasto!

Yläasteikäisille olemme tarjonneet TET-paikkoja jolloin nuoret pääsevät kokeilemaan, tai paremminkin tutustumaan alan ammatteihin. Uskomme, että Huippiksen kautta myös meille rekrytoituu hyviä puualan osajia eri ammatteihin.

Jarkko Korvenranta, Korvenranta Oy

- 1) Uudella työntekijällä pitää olla kiinnostus puualaan: hän ei saa olla lähdössä pois heti ensimmäisen tilaisuuden tullen. Lisäksi perustietojen täytyy olla hallussa, mutta välttämättä niiden ei tarvitse edes olla puualalta. Tärkeintä on oppimiskyky.
- 2) Minusta koulutuksen sisällöt ovat aika lailla kohdallaan. Erilaisten koneiden ja menetelmien loppukoulutus jää joka tapauksessa yhä enemmän työnantajalle, kun yhä enemmän mennään automaatioon ja tietokoneavusteiseen työskentelyyn.

Olennaista olisi saada alalle enemmän sellaisia hakijoita, joilla on aktiivinen ote alaan ja oppimiseen. Joskus on vaikea saada työntekijöitä, joilla on sekä oikea pohjakoulutus että oikea asenne!

- 3) Huippiksessa pidetyt työpajat olivat hyviä: tuntui, että yhteinen ymmärrys lisääntyi, kun edustajia oli monelta taholta. Samojen ongelmien – huonon näkyvyyden ja väärrien mielikuvien kanssa painimme kaikki, ja joitakin ratkaisuja näihin löydettiin. Ala on nykyään kaukana siitä kahvimainoksen käsityöläisestä, ja vaatii mm. paljon teknistä osaamista.

Itselleni tärkeä oivallus oli se, että kasvupolku alalle on aloitettava tarpeeksi nuoresta. Tässä kohtaa yläasteen TET-harjoittelu on tärkeässä asemassa: vaikka meillä ei linjoille voi päästä työskentelemään, järjestetään harjoittelijalle aina vähintään pari tutustumiskierrosta.

Minna Piipponen, Isku Oy

- 1) Huippuosaaaja haluaa oppia uutta ja päästä soveltamaan oppimaansa työelämään. Huippuosaaaja tietää myös, mitä tarkoittaa työaika ja työehtosopimus ja osaa soveltaa näitä työelämässä. Työelämä kaipaa nuoria osaaajia, joilla on intohimoa omaa alaansa kohtaan. Jokaisessa työpajassa ja -yhteisössä on omat säännöt ja toimintatavat ja ne opitaan vain töitä tekemällä. Tärkeintä on osata soveltaa oppimaansa ja kuulemaansa, mutta tärkeää on myös tuoda omat näkökulmat työn tekemiseen.
- 2) Koulutuksessa pitäisi oppia erityisesti työelämätaitoja: mitä tarkoittaa työajan noudattaminen, miten esimiehen kanssa kommunikoidaan, mitä työehtosopimus tarkoittaa ja miten sitä noudatetaan. Koulussa tulisi opettaa esim. puuntyöstökoneiden perusteet ja mitä työturvallisuus tarkoittaa. Työelämätaidot ja työturvallisuusasioiden tietous tulisi opettaa koulutuksessa erityisen tarkasti.
- 3) Huippis toi uuden ikkunan koulutuksen kehittämiseen. Muista konkreettista asioista voi mainita työpajan sekä opinto-ohjaajan vierailun.

Joanna Vihtonen

Puuala panostaa sujuviin siirtymiin puusepästä tohtoriksi asti

Perinteikkääseen puuseppien kaupunkiin Lahteen on muotoutunut ainutlaatuinen puualan koulutuspolku: koulutuskeskus Salpauksen ammatillisen 2. asteen puusepän opinnoista voi entistä sujuvammin edetä Lahden ammattikorkeakouluun puutekniikan insinööriopintoihin. Lappeenrannan teknillisen yliopiston toiminnan laajeneminen Lahdessa mahdollistaa myös sen, että insinööristä voi jatkaa jopa tohtoriksi asti.

– On ainutlaatuista, että on luotu koulutuspolku, missä voi edetä perustyöntekijätasolta yrityksen johtoon samassa peruspaketissa, sanoo puualan opettaja **Petri Isoluoma** Salpauksesta.

Sujuvat siirtymät lisäävät vetovoimaa

Puualan opetuksessa on pilotoitu Huippis-mallia, jonka myötä opinnoista on karsittu päällekkäisyyksiä ja opintokokonaisuuksissa on osaamisen mukaista räätälöintiä. Tämä on edellyttänyt puualaa opettavilta oppilaitoksilta, Salpaukselta ja LAMKilta, tiivistä yhteistyötä.

Sujuvien siirtymien mahdollistaminen parantaa puualan koulutuksen vetovoimaa.

– Meille puutekniikassa on tärkeää, että löydämme toiselta asteelta hyviä tyyppisiä alan jatko-opintoihin, kertoo puutekniikan lehtori ja vastuupettaja **Jari Suominen** LAMKista. – Toiveena on Huippiksen kautta saada sisään aktiivisia ja sitoutuneita insinööriopiskelijoita.

Sekä Isoluoma että Suominen ovat olleet Huippis-hankkeen suunnittelussa mukana alusta alkaen.

LAMKissa Huippis-mallin mukainen eteneminen näkyy tällä hetkellä ensimmäisen vuosikurssin opinnoissa aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen lisääntymisenä joko osasuorituksina tai koko kurssin kattavina näyttöinä. Puutekniikan uusi opetussuunnitelma on rakennettu siten, että se tukee ammatillisen 2. asteen opetussuunnitelmaa. Tämän on mahdollistanut myös se, että ammatillisen 2. asteen opetussuunnitelmaan tuli samoja painotuksia, kuin mitä LAMKin puutekniikan opetussuunnitelmassa on.

Puutekniikassa kolmannes opiskelijoista tulee suoraan lukiosta, kolmannes ammattitutkinnolla ja lopulla kolmanneksella on molemmat tutkinnot.

– Opintoja räätälöidään aiemman osaamisen mukaisesti. Ajatuksena on, että samaa asiaa ei tarvitse opiskella uudelleen ja käytämme tähän AHOT-menetelmää. Pelkästään lukion tutkinnolla tulevilla ei luonnollisesti ei aikaisempaa ammattiosaamista juuri ole. Heille kuitenkin kyetään antamaan yksilöidympää opetusta, kun ryhmän tasoerot ovat aikaisempaa pienemmät.

Huippis-polku karsii puualan opinnoista päällekkäisyyksiä. (Kuva: LAMK)

Huippiksen avulla insinööriksi nopeammin

Salpauksen puuseppäopiskelijoista tällä hetkellä muutama on valinnut Huippis-polun opinnoissaan, ja tieto mahdollisuudesta on levinnyt. Puusepän opintoihin on jo hakeutunut opiskelijoita, joilla on Huippis-polku tähtäimessään.

– Tavoitteena on ollut, että saisimme jo peruskoulusta oppilaita suoraan puualalle ja joilla olisi jo tavoitteena puutekniikan jatko-opinnot, mutta tämä ei ainakaan vielä ole toteutunut. Yleensä meille hakeutuu yli 18-vuotiaita opiskelijoita, joilla on jo peruskoulun jälkeisiä opintoja takanaan, Petri Isoluoma kertoo.

Puuala markkinoi peruskouluissa ja lukioissa Huippis-polkua ammatillisena väylänä, joka mahdollistaa itse asiassa nopeamman valmistumisen insinööriksi kuin perinteinen väylä lukiosta ammattikorkeakouluun. Päällekkäisyyksien karsiminen, hyväksiluvut ja avoimen ammattikorkeakoulun opinnot nopeuttavat etenemistä.

Opettajalta vaaditaan Isoluoman mielestä erityistä skarppiutta ja ohjaamista siinä, että pysyy kartalla opiskelijan etenemisessä.

– Huippis-polulle lähtevän opiskelijan pitää olla aktiivinen ja itseohjautuva, sillä hänen pitää tavallaan luovia kahden eri tutkinnon välillä. Mitä nuorempi opiskelija, sitä enemmän tämä kaipaa tukea. Opettajan roolina on työntää eteenpäin, Isoluoma toteaa.

Yritysten kanssa jatkuva keskusteluyhteys

Salpauksen ja LAMKin puualan opiskelijat toteuttavat joka vuosi yhteisen tuotekehitysprojektin, jossa opiskelijat työskentelevät omien vahvuksiensa mukaisesti. Työ jaetaan yleensä opiskelijoiden kesken niin, että LAMKin opiskelijat toimivat suunnittelijoina ja projektinjohtajina ja Salpauksen opiskelijat tekevät valmistuksen eri työvaiheita. Projekti tulee aina toimeksiantona yritykseltä.

Petri Isoluoman mukaan Salpauksen opiskelijat ovat pitäneet kovasti yhteisprojekteista.

– Opiskelijamme pääsevät tutustumaan projektityöskentelyyn, mitä ei muuten tulisi käydyksi 2. asteen opinnoissa läpi. Ajatuksena on myös ollut, että kaikkea ei tarvitse osata, vaan jokainen tekee töitä omien vahvuuksien mukaisesti. Projektissa myös mallinnetaan yhteistyötä työelämässä, sillä karkeasti sanottuna 2. asteella tehdään työntekijöitä ja ammattikorkeakoulussa työnjohtajia. On hyvä, että opiskelijat tutustuvat jo opiskeluaikana siihen, mitä työ sisältää eri tasoilla.

Lahdessa toimii Suomen monipuolisin puutuoteteollisuuden keskittymä. Puualan koulutuksen suunnittelussa käydään alan yritysten kanssa jatkuvaa vuoropuhelua. Yrityksiä kuunnellaan tarkalla korvalla: mitä osaamista puualan opiskelijoilta odotetaan.

Puualalla on työpaikkoja runsaasti, mutta heti alkuun on vaikea saada insinööritason tehtävää. Toisaalta yritykset myös nostavat opiskelijoita tehtaalta insinööritehtäviin suoraan.

– Yrityksiltä on tullut viestiä, että halutuimpia työntekijöitä ovat ne opiskelijat, joilla on alaltaan jo ammatillinen tausta ja kokemusta tekemisestä, Isoluoma täydentää.

Joanna Vihtonen

Puusepistä puuinsinööriksi: Noora Rantasalolla ovat ovet auki mihin vaan

Kun Noora Rantasalo valmistui lukiosta, mielessä ei vielä ollut tarkkoja suunnitelmia tulevaisuuden ammatista. Joku opiskeluala vain piti löytää.

– Käsitöitä olen tehnyt aina ja olen ollut kuvataidepainotteisessa koulussa. Sen tiesin jo silloin, että olen käytännönläheinen tyyppi.

Rantasalo päätti hakea Salpaukseen opiskelemaan puuteollisuuden perustutkintoa. Hieman sattumalta valittu ala osoittautuikin opintojen myötä oikeaksi.

Ammattikoulusta vahva pohja osaamiseen

Ammattikoulun jälkeen Rantasalo työllistyi pieneen puusepän alan yritykseen, joka valmistaa erikoisovia ja -ikkunoita. Parin vuoden jälkeen hän alkoi kuitenkin kaivata muutosta työhönsä.

Noora Rantasalo on tyytyväinen puualan opintoihinsa: töitä löytyy osaavalle.
(Kuva: Opri-Amira Grym-Horchani)

– Pidin työstäni, mutta se oli fyysisesti aika raskasta. Lisäksi koin, että työntekijätasolla minulla ei ollut mahdollisuuksia kehittää toimintaa ja prosesseja.

Rantasalo pääsi LAMK:iin opiskelemaan puutekniikkaa ja valmistuu parin vuoden päästä puutekniikan insinööriksi. Hänen mielestään LAMKissa opiskelu on vaativampaa kuin Salpauksessa, sillä etenkin insinöörin opintoihin kuuluvat matematiikan, fysiikan ja kemian kurssit vaativat paneutumista.

– Ammattikorkeakouluopinnoissa opiskelijalla on ammattikouluun verrattuna suurempi vastuu opintojen etenemisestä, on enemmän itse huolehdittava suoriutumisestaan.

Rantasalo arvostaa aikaisempia Salpauksen opintojaan, sillä puusepän koulutuksesta hän sai osaamisen tuotteen valmistamiseen. Tärkeänä oppina oli ymmärrys puun ominaisuuksista ja käyttäytymisestä materiaalina.

– Jos olisin heti lukion jälkeen lähtenyt insinööriopintoihin, en olisi välttämättä ollut yhtä kiinnostunut alan opiskelusta.

Puukaupallinen ala kiinnostaa

Puutekniikan insinööriopintoihin osa opiskelijoista tulee suoraan lukiosta, osa ammattikoulusta, osalla on pohjana tutkinnot molemmista, esim. kaksoistutkintona. Vaikka pohja matemaattisiin aineisiin ei olisi ammattikoulun jälkeen niin vahva kuin lukiosta tulleilla, Rantasalon mielestä kiinnostus alaan kantaa pitkälle – matematiikasta, kemiasta ja fysiikasta kyllä selviää muiden tuella.

– Lisäksi puutekniikan opinnoissa tehtävien toimeksiannot tulevat oikeilta yritysiltä, mikä motivoi kyllä tekemään asioita kunnolla.

Noora Rantasalo aikoo opinnoissaan suuntautua puukaupalliselle linjalle, jossa puutekniikan opintoja täydennetään liiketalouden opinnoilla: erityisesti myynti ja markkinointi kiinnostavat.

Puutekniikan insinööreille on työelämässä kysyntää. Valmistumisen jälkeen Rantasalo on valmis muuttamaan työn perässä eikä hän pelkää reissuhommiakaan.

– En halua sitoa tällä hetkellä itseäni mihinkään – pidän ovea auki mahdollisuuksille.

Tietoisuutta, mahdollisuuksia ja näkökulmia

Miten Huippis-hanke kokeiluineen ja koulutuksineen näkyi peruskoulussa ja toisella asteella: ammattioppilaitoksessa ja lukiossa? Lisääntyikö tietoisuus uusista mahdollisuuksista, saatiinko opintojen ohjaukseen uusia näkökulmia tai kohteita?

Näitä kysymyksiä pohtii seuraavissa teksteissä kolme opinto-ohjaajaa. **Marjo Eklund** tuo esiin näkemyksiä peruskoulusta, **Krista Velling** ammatillisesta oppilaitoksesta ja **Seppo Pyhälä** lukiosta.

Marjo Eklund

Huippis avaa uuden polun

Huippis avaa yläkoululaiselle uuden kuvan tulevaisuuteen – suunnitelmat voi ulottaa pidemmälle kuin seuraavaksi kolmeksi vuodeksi ja tavoitteet voi asettaa uudella tavalla. Oma ala voi varmistua jo hyvissä ajoin TET-paikan tai yritysvierailujen avulla, jotka ovat erityisen tärkeitä aloilla, jotka eivät ole tuttuja nuoren arjessa.

Peruskoulun jatko-opintoihin ohjaamisessa päähuomio on toisella asteella. Korkea-asteen opinnoista ovat yleensä kiinnostuneita lukioon suuntaavat, mutta Huippiksen myötä myös ammatillisia opintoja suunnittelevat tutustuvat korkea-asteen opintoihin. Tämä lisää tietoa mahdollisuuksista, antaa rakennusaineita suunnitteluun ja ennen kaikkea lisää motivaatiota yläkoulun opintoihin, millä on suuri vaikutus koulumenestykseen ja itsetuntoon sekä yleiseen opiskeluilmaperiiniin.

Ohjauksen ja valintojen tueksi kaivataan lisää tietoa ja kokemuksia niistä aloista, joiden työpaikat tai edes tuotteet eivät näy oppilaiden arjessa. Malli, jossa vaikkapa teknisen työn tunnilla kiinnostuksensa ja lahjakkuutensa osoittanut oppilas pääsee tutustumaan alan yrityksiin tai koulutusmahdollisuuksiin jo varhaisessa vaiheessa, palvelisi nuoren lisäksi myös koulutuksen järjestäjiä ja yrityksiä; lahjakkuudet kannattaa napata nopeasti ja motivaatiota pitää vahvistaa. Teoreettisen koulutuksen saaneille opettajille ammatillinen koulutus on kaikkineen vierasta ja varsinkin matemaattisten aineiden opettajille olisi tärkeää tuntee tekniikan alan koulutusmahdollisuudet ja sisällöt. Niistä löytyisi esimerkkejä jo matematiikan tai fysiikan tunneille motivoimaan opiskelua.

Huippis-hanke tai toisen asteen ammatillisen ja korkea-asteen opintojen yhdistäminen ylipäättään vaatii ohjaukselta huomattavan paljon. Peruskoulussa haasteita on ehkä vähemmän, suunnitelmat ja valinnat ovat vielä alustavia ja toisaalta varsinkin ysiluokkalaiset ovat varsin realistisia omien kykujensä ja mahdollisuuksien suhteen. Siitä ryhmästä (noin 120), joille Huippista on viime syksynä esitelty, on asiasta kiinnostunut juuri ”oikeat” henkilöt – ne joilla on hyvät valmiudet menestyä opinnoissa, joilla on jo alustava suunnitelma ammattikorkeakouluopinnoista ja jotka pohtivat valintaa ammatillisen

ja lukiokoulutuksen välillä. Se, mikä heiltä puuttuu, on eri alojen tuntemus ja vahva kiinnostus tiettyä alaa kohtaan. Siksi oppilaitos- ja yritys yhteistyö on tärkeä kehittämiskohde erityisesti peruskoulun osalta.

Huippis-hanke ja sen tuomat uudet koulutusmahdollisuudet näyttävät yläkoulun näkökulmasta mielenkiintoisilta ja monella tapaa tarpeellisilta. Kuten eräs tuleva insinööri totesi: ”Tämän on ihan järkevä juttu, miten se vasta nyt on keksitty?”

Heli Kamaja

Karttoja myös yhteistyökumppaneille

– Huippis on tuonut ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaukseen uutta sekä opiskelijoille että ohjaajille, sanoo koulutuskeskus Salpauksen opinto-ohjaaja **Krista Velling**. Opiskelijoille hanke on tarjonnut konkreettisia askelia ammattikorkeakoulumaailmaan, ohjaajille puolestaan entisestään syvenevää yhteistyötä.

Velling korostaa, että hankkeesta on ollut hyötyä myös yhteistyökumppaneille.

– Yhä enemmän opitaan projekteissa ja yksilöllisesti: voi olla, että ryhmässä jokaisella on oma polku. Huippis-hankkeen ja erilaisten tilaisuuksien myötä tieto näistä mahdollisuuksista on kiirinyt myös yhteistyökumppaneille. Tosin vielä on haasteena se, miten viesti saadaan koteihin. Kaikki vanhemmat eivät vielä tiedä, että ammattikoulusta voi hyvin jatkaa opiskelua eteenpäin!

Pienin, konkreettisin askelin

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat tietävät mahdollisuuksistaan nykyään aika lailla hyvin. Myös jatkomahdollisuudet ovat periaatteessa tuttuja, mutta Huippis on tehnyt niistä entistä konkreettisempia.

– Kyllä aikaisemminkin osaamista tunnustettiin hyväksilukujen ja AHOT-menetelyn kautta, mutta menetelmä oli osin vaivalloinen. Nyt haettiin malleja suoraan osaamisen tunnustamiseen – esimerkiksi niin, että ammattikorkeakoulun opettaja tulee mukaan arvioimaan osaamista jo meillä, Velling sanoo.

Yksi onnistuneimmista kokeiluista oli puualalla, jossa Salpauksen ja LAM-Kin opiskelijat sekoitettiin samaan projektiin. Tällöin yhteistyö lähti jo opetussuunnitelmista.

Velling korostaa, että Huippiksessa on lähdetty liikkeelle pienin, konkreettisin askelin: puualan projektissa on salpauslaisia yhden käden sormilla laskettava määrä.

– Mahdollisuuksia on, mutta tämä kuitenkin vaatii opiskelijalta paljon. Huippis ei mikään massajuttu, mutta ei sen pidäkään olla. Mukaan lähtevät opiskelijat ovat usein hieman luokkatovereitaan varttuneempia, ja elämäkokemusta on jo kertynyt, Velling toteaa.

Aikakin on otollinen

Opinto-ohjaajalle Huippis on tuonut syvempää yhteistyötä ja paljon tietoa.

– Yhteistyö syvenee, kun oikeasti touhutaan yhdessä. Kaikkien muutosten keskellä aika on ollut hankkeelle otollinen: yhdessä tekemiselle yli kouluasteiden on entistä suurempi tilaus, Velling kuvaa.

Seppo Pyhälähti

Soisin Huippiksen laajenevan

Tämä kirjoitus ei perustu tutkimuksiin eikä valtakunnallisiin selontekoihin; se ei ole mikään yleispätevä tutkimus. Se on yhden henkilön kokemuspäinen näkökulma asiaan. Wanhana historian maisterina haluan luoda näkökulmaa siihen, mistä olemme tähän tulleet ja mitä kohden olemme kenties menossa.

Huippis avaa kuvia tulevaisuuteen. (kuva: LAMK)

Lukion päätehtävänä on ollut ja on yhä opiskelijoiden valmistaminen korkeasteen opintoihin. Lukio on ollut suorassa yhteydessä yliopistoihin hyvin pitkään. Ylioppilastutkinto testasi sitä, onko tuleva ylioppilas omaksunut riittävät tiedot ja taidot pystyäkseen siirtymään yliopistoon.

Historian painolasti on iso, kun mietitään yhteistyötä yritysmaailman kanssa. Vanhempien lehtoreiden olisi helppo piiloutua akateemisuuden taakse ja olla muuttamatta asenteitaan. Onneksi tämä asenne on opettajilla harvinainen. Olen seurannut opettajien kanssakäymistä joskus syrjästä ja olen huomannut heidän olevan tavattoman kiinnostuneita yhteistyöstä yritysmaailman kanssa, jos siihen vain tarjotaan mahdollisuuksia. Opettajista voikin sanoa, että he ovat turvallisuushakuisia ja niin ollen he ottavat hyvin vähän riskejä- joita yrittäjä on täynnä. Sinänsä opettajat kyllä arvostavat yrittäjyyttä. Tajuamme kyllä saavamme palkkamme verovaroista ja mitä enemmän on kannattavaa yritystoimintaa, sitä enemmän on myös verovaroja. Ja toisaalta yrittäjät ja elinkeinoelämä tietävät, että ilman koulutusta ei ole osavaa työvoimaa.

Ennen

Kävin itse 30 vuotta sitten Onkilahden yläasteen ja lukion Vaasassa. Muistan jo tuolloin, että työelämäyhteyksiä oli paljon enemmän yläasteella kuin lukiossa. Meillä oli yläasteella erillinen vierailupäivä, minkä lisäksi olimme työharjoittelussa. Luulen, että yläasteen vähempi kiire, kehittyneempi opinto-ohjaus ja tieto siitä, että suuri osa oppilaista menee ammatilliseen koulutukseen vaikuttivat siihen, että yläasteella oikeasti ehdittiin paneutua työelämään. Työelämäyhteyksien luomiseen ja ammattien tuntemiseen oli paljon mahdollisuuksia ja tarvetta.

Oman aikani lukio oli hyvin akateeminen oppilaitos. Hyvä yleissivistys ja korkeakoulukelpoisuus olivat tärkeimmät lukion toimintaa ohjaavat periaatteet. Opiskelijana minulle oli tärkeää saada mahdollisimman hyvät arvosanat lukion oppimäärään ja ylioppilastutkintoon. Toki taisin sivistyäkin siinä välillä. Omia jatkomahtoisuuksia ajatellen tuon ajan maailma tuntui paljon pienemmältä ja jatko-opintomahtoisuudet paljon rajallisemmilta kuin nykyään.

Suurin ihmetys varmaan jälkeinpäin on se, kuinka vähän tiesimme paikallisesta teollisuudesta. Puhe siitä alkoi Strömbergin yt-neuvotteluiden aikana, kun oltiin huolissaan teollisista työpaikoista. Sinänsä puhe yrittäjyydestä oli ainakin Vaasassa positiivista mutta varsinaisia yhteyksiä lukioiden ja elinkeinoelämän välillä oli melko vähän.

Lukio nyt

Lukion rakenteet ovat muuttuneet hämmästyttävän vähän viimeisten 30 vuoden aikana, etenkin jos sitä vertaa ammatilliseen koulutukseen. Olemme saaneet ainevalikoimaamme lisää aineita eli terveystiedon ja filosofian. Psykologiasta on tullut pakollinen aine lukiossa.

Suomalaisen lukiosysteemin vahvuutena on joustavuus. Entisestä linjajaosta ollaan onneksi luovuttu ja lukiovalinnoista on tullut hyvin vapaata. Tosin nykyinen järjestelmä vaatisi nykyistä huomattavasti enemmän opinto-ohjaajia. Ammatinvalinnanohjaajat ovat muuttuneet opinto-ohjaajiksi, jotka opintojen ohjauksen lisäksi hoitavat myös ammatinvalinnanohjausta. Tämä kenttä onkin valtaviin muutosten kourissa, kun kansainväliset mahdollisuudet ovat moninaistuneet.

Työelämäyhteyksiä on valitettavan vähän, niitä ei oman kokemuksen mukaan ole yhtään enempää kuin 30 vuotta sitten. Tähän asiaan on ehkä vihdoin tulossa muutos. Huippis-hanke näyttää lukiolaisellekin polun, miten valmistua puualan ammattilaiseksi. Projekteja ja halua riittää, on tärkeää että projektien tulokset jalkautuvat käytännöksi.

Suuri muutos on tapahtunut suhtautumisessa lukion arvostukseen. Lukio oli pitkään käytännössä ainut reitti korkeakouluihin. Jos pääsi lukioon, tunsit itsensä etuoikeutetuksi. Toisaalta en kaipaa tällaista eliittiaikaa takaisin mutta lukion ja koulutuksen arvostamista kaipaisin yhä, myös poliitikkojen päätöksissä. Nythän poliitikot ovat leikanneet hävyttömän paljon juuri koulutuksesta eli koko Suomen tulevaisuudesta.

Tulevaisuudessa

Ammatillinen koulutus on käynyt jo läpi suuren myllerryksen, lukio on seuraavana vuorossa. Moni opettaja kysyy, että miksi lukiota pitäisi uudistaa, kun se ei ole rikki. Lukio ei minun mielestäniäkään ole rikki, mutta ympäröivä maailma on muuttunut pysyvästi. Tosin muutoksen tahdin ei tarvitsisi olla niin kova kuin se nyt on.

Moni arvostelee lukion teoreettisuutta. Minun mielestäni teoreettisuus ei ole ollenkaan huono asia. Lukio on pääväylä korkeakouluopintoihin ja sen tuleekin olla oppilaitos, jossa luodaan opiskelijoille tieteiden perusteita ja jossa he saavat laajan yleissivistyksen. Olen enemmän huolissani siitä, että tieto jää pinnalliseksi, jos opiskelijoita ei laiteta yhdistämään sitä muihin tietoihin.

Huippis-projektin soisin laajenevan myös muille aloille. Nuorilla ja vanhemmillakin on vaikeaa hahmottaa polkuja eri ammatteihin. Monella myös ammattien tuntemus on hakusessa. Tuntemme kukin lähinnä oman ammattimme ja alamme. Kun siirrytään muihin aloihin, siirrytään usein mututuntumaan. Uskoisin että monella opiskelijalla ja vanhemmalla on aivan väärä mielikuva puualan lisäksi myös esimerkiksi metallialasta ja sen työpaikoista. Alan osajien ja tekijöiden puute esimerkiksi Varsinais-Suomessa alkaa olla alan kasvun hidastaja.

Joanna Vihtonen

Peruskoululaiset tarvitsevat valintavaiheeseen ja päätöksentekoon valmentavaa ohjausta

Tuoreen tilastokeskuksen raportin mukaan lukuvuonna 2015–2016 viisi prosenttia opiskelijoista keskeytti toisen asteen opintonsa. Suurin syy keskeyttämiseen on väärä koulutusvalinta. Peruskoulussa urapohdintaa edistävä ohjaus onkin tärkeässä asemassa, kun yritetään estää toisen asteen koulutuksen keskeytyksiä.

Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet ovat epävarmoja uravalinnasta ja heillä saattaa olla myös epärealistisia kouluodotuksia. Lukiokoulutuksen keskeyttäneiden syinä ovat opiskeluvaikeudet, heikko motivaatio ja opintoihin sitoutumattomuus.

Turun Pirunpellon koulun opinto-ohjaaja **Petri Niemi** (2016) tutki väitöskirjassaan peruskoulun päättöluokkalaisten ohjauskokemuksia. Peruskoulussa tulisi kehittää nuoren valmiutta oppia, tehdä päätöksiä ja valintoja.

– Ongelma ei ole tiedossa tai mahdollisuuksissa, vaan valintavaihe ja päätöksenteko koetaan hankalaksi, sanoo Niemi.

Niemi selvitti väitöskirjassaan turkulaisten peruskoululaisten urapohdintatapoja ja sitä, miten oppilaiden arviot opettajien ja oppilaanohjaajien toteuttamasta ohjauksesta ovat yhteydessä heidän urapohdintaansa. ”Ohjaus ja oppilaiden urapohdinta. Turkulaisten peruskoulun päättöluokkalaisten ohjauskokemukset urapohdinnan selittäjinä” -väitöskirjatutkimuksen kohdejoukkona olivat ensi sijassa peruskoulujen yhdeksäsluokkalaiset.

Väitöskirjassa todetaan, että parhaiten hyvää urapohdintatulosta, jatkokoulutukseen sitoutumista ja päätöksentekovarmuutta ennustavat kolme seikkaa. Näitä ovat oppilaan hyvät kokemukset yhteistoiminnasta, hänen myönteinen suhtautumisensa koulunkäyntiin ja opintosuoritukset. Myös itseohjautuvuus on tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä urapohdintaan. Opettajien tulisi kiinnittää ohjauksessaan huomiota hiljaisiin ja vähän huomiota vaativiin oppilaisiin ja tukea kaikkien oppilaiden toimintakykyä.

– Peruskoulussa kolmannes oppilaista on hyvin itseohjautuvia ja kykeneviä tekemään valintoja ja päätöksiä. Kolmannes on taas päätöksentekotaidoissa heikkoja, kolmannes taas siltä väliltä. Vaikka opinto-ohjaaja tukisi kuinka paljon itseohjautuvuutta, niin kaikki eivät kuitenkaan kykene tekemään valintoja täysin itsenäisesti. Nuori tarvitsee ohjausta ja vierellä kulkemista, Niemi toteaa.

TET-jaksot vahvistavat urapohdintaa

Myönteisesti koulun käymiseen suhtautuneiden oppilaiden urapohdinta oli parempaa kuin oppilailta, joilla oli koulun käymiseen liittyviä ongelmia. Urapohdintataitoihin kuuluu mm. hyvä itsetuntemus ja vahvuuksien tunnistaminen.

– Peruskoulussa luodaan perusta urapohdintavalmiuksien kehittymiselle. Nuoret vahvuudet pyritään liittämään koulutus- ja työelämän mahdollisuuksiin. Ohjaustyön tavoitteena on oppilaan itsetuntemuksen ja minä-taitojen kehittyminen.

Petri Niemen mukaan peruskoulun ja toisen asteen siirtymävaiheen ohjaus tulisi aloittaa mahdollisimman varhain. Oppilaat, jotka ovat tehneet jatkokoulutuspäätöksensä päättöluokkaa aikaisemmin, ovat sitoutuneempia yhteishakuvalintoihin (Niemi 2016, 110).

– Pitää kuitenkin muistaa, että ohjausmenetelmien pitäisi olla ikäluokan lähtötason mukaista. Pelkkä informatiivinen tieto paperilla passivoi eikä sillä ole juurikaan vaikutusta. Toiminnalliset työpajatyypiset menetelmät ovat sen sijaan oppilaista hyvinkin innostavia.

Peruskoululaiset pitävät TET-jaksoja eli työelämään tutustumista hyvänä urapohdinnan vahvistajana. Päättöluokkalaisista osa haluaisi lisätä yritysvierailuja ja työelämän tutustumisjaksoja. Myös koulukokeilut ja oppilaitosvierailut keräävät kiitosta.

– Oppilaanohjauksessa tulisi auttaa nuorta refleктоimaan kokemuksiaan, jotta niistä syntyisi tulkintoja, jotka edistävät nuoren ura- ja koulutusvalintaa.

Koko opettajakunta osallistettava

Petri Niemen väitöskirjan juuret ovat oman yläkoulun kehittämishankkeessa sekä kaikkia turkulaisia yläkouluja osallistaneessa ohjauksen kehittämistyössä.

– Taustalla oli myös ärtymykseni siitä, että kun puhutaan yleissivistävän koulutuksen opinto-ohjauksesta, keskiössä on usein vain opinto-ohjaajan työ, ei ohjauksen sisältö ja koko ohjausprosessi.

Niemen mukaan jokaisen peruskoulun opettajan tulisi ohjaustyössään kehittää nuoren toimintakykyä, valmiutta tehdä hyviä ja pitkälle kantavia päätöksiä. Kouluissa tulisi toimeenpanna opetussuunnitelman perusteiden ”kaikki ohjaavat” -periaate. Oppilaan urapohdintaa edistäviä ryhmäohjauksen ympärille rakentuvia työtapoja tulisi kehittää. Osa oppilaista tarvitsee myös henkilökohtaista ohjausta.

Väitöstutkimuksen mukaan opinto-ohjaajan tulisi panostaa oppilaan itsetuntemuksen kehittämiseen ja valmiuteen toimia suunnitelmallisesti.

– Tämän havainnon toimeenpano edellyttää ohjaustoiminnan ja -ympäristöjen kehittämistä. Työ siis jatkuu.

Lähteet:

Niemi, P. 2016. Ohjaus ja oppilaiden urapohdinta. Turkulaisten peruskoulun päättöluokkalaisten ohjauskokemukset urapohdinnan selittäjinä. Väitöskirja. Turun yliopisto. Turku. Kasvatustieteiden tiedekunta [viitattu 14.3.2018]. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/124526/AnnalesC423Niemi.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Joanna Vihtonen

Urataitoja tarvitaan muuttuvassa työelämässä

"En tahdo tehdä uraa, vaan merkityksellisiä asioita", toteaa yhä useammin työuraansa aloitteleva kaksikymppinen. Työelämää ei enää koeta yhtenä suorana putkena, vaan se on ennemminkin mutkitteleva polku, jolta etsitään uusia kokemuksia ja näkökulmia.

Työelämässä on käynnissä muutoksia, joilla on vaikutuksia koulutukseen ja työuriin. Ammatteja ja ammattinimikkeitä katoaa ja toisaalta uusia syntyy. Digitalisaation myötä koneet korvaavat ihmisten tekemiä töitä – eniten uhatuina ovat rutiininomaiset tietotyöt ja vähän koulutusta vaativat teollisuustyöt. Kuitenkin etenkin luovuutta, sosiaalisia taitoja ja aisteja sekä motoriikkaa vaativiin töihin tarvitaan myös tulevaisuudessa ihmistyövoimaa. (Vasama 2016.)

Osaamista on jatkuvasti päivitettävä

Työkään ei enää ole aikaan ja paikkaan sidottua, ja organisaatiot muuttuvat staattisista työpaikoista yhä enemmän itseorganisoituviksi yhteisöiksi. Yksilösuoritusten sijaan keskitytään yhteisön osaamiseen ja osallisuuteen yhdessä tehden.

Vaikka työ muuttuukin enemmän yhteisölliseksi, hierarkia vähenee ja rakenteet ovat joustavia, työntekijään kohdistuu kuitenkin paljon muutospaineita. Osaamista on jatkuvasti päivitettävä, on osattava toimia verkostoissa ja ajankäyttöä on hallittava.

Jotta työelämässä pysyisi mukana, yksilöllä tulee olemaan aikaisempaa suurempi vastuu osaamisen kehittämisessä ja tulevaisuuden suunnittelussa. Työntekijän onkin tärkeää edistää omia taitoja urasuunnittelussa, ja urataidot ovatkin keskeisiä kansalaistaitoja.

Urataidot kehittyvät läpi elämän

Helsingin yliopiston urapalveluiden laatimassa pyramidimallissa urataidot koostuvat neljästä erilaisesta kokonaisuudesta: vaihtoehtojen tuntemuksesta, itsetuntemuksesta, valinnoista ja päätöksenteosta ja siirtymätaidoista. Urasuunnittelun pohjalla on oltava hyvä itsetuntemus, yksilön on tiedostettava oma osaaminen, kiinnostuksen kohteet, tavoitteet, arvot ja persoona. Lisäksi täytyy tuntea erilaiset vaihtoehdot: millaisia ovat erilaiset koulutukset ja mitä tarpeita työelämällä on. Tämän jälkeen on tehtävä suunnitelma omasta toiminnasta sekä kehitettävä työnhakutaitoja. Urataidot kehittyvät läpi elämän, joten myös ohjauspalveluita on tärkeää saada läpi työuran.

Opintomenestyksessä tärkeää on, että opiskelija uskoo pystyvänsä suorittamaan opintonsa ja luottaa siihen, että henkilökohtaiset tavoitteet voi saavuttaa. On oltava avoimuutta erilaisille vaihtoehdoille sekä osattava tarttua edessä oleviin tilaisuuksiin. Työntekijän on oltava siis uramuuntuva: hänen on valmistauduttava tulevaisuuteen, oltava tietoinen omasta päätöksentekoprosessistaan sekä pidettävä yllä positiivista asennetta. (Carver 2017.)

Urasuunnittelussa opiskelijan on tunnistettava oman vahvuutensa. (Kuva: LAMK)

Lähteet:

Carver, E. 2017. Elinikäisen oppimisen tukena elinikäinen ohjaus. Esitys Oman elämänsä sankarit -seminaarissa 24.3.2017

Vasama T. 2016. Teknologia mullistaa ammatteja – mistä löytyvät tulevaisuuden työt? Helsingin Sanomat. [Verkkolehti]. [Viitattu 13.3.2017] Saatavissa: <https://www.hs.fi/ura/art-2000002882240.html>

Joanna Vihtonen

Oman polun löytäminen vaatii uskallusta

LAMKin liiketalouden alalla opiskelevat **Serenity Paldanius, Tanja Pöyry, Kati Paaso ja Aaron Penna** ovat päätyneet tradenomiopintoihin kaikki vähän eri reittiä. Paldaniuksella liiketalous alana oli heti lukion jälkeen selvä, mutta loput kolme ovat ensin etsineet polkuaan muilla koulutusaloilla. Pöyryllä on takanaan metalliartesaanin tutkinto, Paasolla mm. matematiikan opintoja yliopistossa ja Pennalla taas sairaanhoitajaopintoja.

– Kävin taidepainotteisen lukion ja itselläni oli vahva uskomus siihen, että haluan taide- tai käsityöpainotteiselle alalle. Suoritin metalliartesaanin tutkinnon, mutta kaksi vuotta metallitehtaassa osoitti, että työ ei ollutkaan niin luovaa kuin luulin. Päätin hakea koulutukseen, joka olisi mahdollisimman paljon jotakin muuta. Ajattelin ensin hakea merkonomiopintoihin, mutta käytyäni Ohjaamossa hakemassa neuvoja, siellä minua kannustettiin ammattikorkeakouluun, Pöyry kertoo.

Paaso kiinnostui tradenomintutkinnosta opiskeltuaan itsenäisesti mm. sijoitustoimintaan liittyviä asioita, Penna taas havahtui toisena sairaanhoitajaopiskeluvuonnaan siihen, että opinnot eivät enää motivoineetkaan. Hoitoala vaihtui liiketalouteen.

– Tradenomintutkinto mahdollistaa monenlaisia työtehtäviä ja erikoistumista, kun taas sairaanhoitajaopinnoissa edetään yhtä polkua pitkin, perustelee Penna valintaansa.

Serenity Paldanius opiskeli lukion jälkeen merkonomiksi, missä vahvistui se, että liiketalous on hänelle oikea koulutusala.

– Olen liikuntarajoitteinen, mikä karsii pois joitakin ammatteja. Merkonomiopinnoissa kiinnostuin etenkin taloushallinnosta ja halusin lähteä syventämään opintojani.

Ohjausta ja apua on saatavilla

Opiskelijat kokevat, että ammattikorkeakouluopinnoissa on melko vähän valmiiksi järjestettyä ohjausta. Kaikki kuitenkin toteavat, että tietoa ja ohjausta on kuitenkin aina saatavilla.

– Ensimmäinen opiskelusyksy oli rankka. En hahmottanut opintojaksojen työmäärää ja mistä opintopisteet muodostuvat. Vaikka lukujärjestyksessä on kurseista tyhjiä päiviä, se ei tarkoita sitä, etteikö itsenäistä tekemistä olisi. Kukaan ei ohjeistanut aikataulujen suunnittelussa, Paldanius kertoo.

Paldanius sai kuitenkin apua vertaistutoreilta ja LAMKin tukihenkilöstöltä. Tutor-koulutuksessa on käyty esim. ajanhallintaa läpi.

– Syksyllä jätin opintojaksojen tehtäviä tekemättä, kun en uskonut mitenkään selviäväni niistä. Oli vaikea ensin myöntää, että tarvitsee apua. Onneksi opettajat joustivat ja ymmärsivät tilannettani, ja nyt on taas energiaa opiskeluun.

Innostus edistää opintoja

Kaikilla neljällä opiskelijalla on vahva motivaatio ja tahto opintojen sujuvaan etenemiseen. Innostus opiskeluun on tärkein juttu.

– Itse haluan ottaa opinnoista kaiken irti, ja minulla on kova motivaatio saada tutkinto valmiiksi. Koska olen opiskellut paljon itsenäisesti, jopa ylenkatsoin aikaisemmin tutkinto-opiskelua: miksi mennä kouluun, kun tietoa on niin paljon muutenkin saatavilla. Olen kuitenkin huomannut, että opiskeluympäristö LAMKissa on avoin ja kannustava, mikä nostattaa itsetuntoa. Kursseilla saatu pohjatieto tietysti kartuttaa jo olemassa olevaa osaamista, Kati Paaso toteaa.

Opiskelujen aikana valitut kurssit ja projektit viitoittavat tietä tulevaan asiantuntijuuteen. Tanja Pöyryä kiinnostaa etenkin kansainvälisissä työtehtävissä toimiminen. Hän osallistuu kansainväliseen intensiiviviikkoon sekä on menossa myös opiskelijavaihtoon.

– Olen lähdössä haastamaan itseäni. Se on ainut keino saada tietää, mihin pystyy, Pöyry hymyilee.

– Pitää olla uskallusta lähteä vanhasta pois eli ei saa jäädä tyytymättömänä paikalleen seisomaan.

Omat pystyvyysuskomukset määrittävätkin sen, mitä tulevaisuudessa voi tapahtua: mitä haluaa ja mitä pystyy tekemään.

– Mitä uskaltaa tavoitella, sitä kohti mennään, Paaso kiteyttää.

Ulla Saarela

Tulevaisuusorientoitunut ohjaus näkyy jo opiskelun aikana

Korkeakoulujen ohjauksen kehittämisen viime vuosien aikana korostunut opiskelijan työllistymisen tukeminen ja erilaiset uraohjauksen mallit. Lahden ammattikorkeakoulussa on panostettu ohjauksen kehittämisprosessiin. Tuloksina kehittämistyöstä on syntynyt yhteinen ohjausajattelu ja ohjausmalli, joka on koottu Opettajatutorin käsikirjaan. Ohjausosaamista ja käytänteitä on kehitetty ja pilotoitu myös ESR-rahoitteisessa Korkeakoulu ja työelämä-hankkeessa.

Millä osaamisella vastataan tulevaisuudenkuvaan?

Uraohjaus nousee entistä tärkeämmäksi korkeakouluissa, koska opiskelijoiden täytyy osata tehdä valintoja jo opintojensa aikana. Heidän täytyy erottautua muista hakijoista töitä etsiessään ja heidän täytyy opintojensa aikana hankkia sellaista osaamista, jolla voivat saada brändättyä itsensä kiinnostavaksi työnantajille. Opiskelijoiden täytyy oppia tunnistamaan oma osaamisensa ja sen kasvu opiskeluaikana sekä oppia kertomaan osaamisestaan. (Lantta 2017).

Korkeakouluissa tarvitaan uraohjaajia, jotka tuntevat tämän hetken ja tulevaisuuden työelämän odotukset ja tarpeet. Korkeakouluopiskelijoiden uraohjauksen tarpeista on eri julkaisuissa (mm. Laine, 2014; Kuurila 2014) nostettu esiin mm. osaamisen tunnistaminen, urasuunnittelu ja valmistautuminen työnhakuun.

Tulevaisuudentutkija Leena Jokinen (2014) Turun Yliopistosta on todennut, että unelmiin on monta tietä. Hän nostaa tulevaisuuden työmarkkinoilla vaadittavasta osaamisesta tärkeänä esiin vuorovaikutuksen. On pystyttävä toimimaan yhdessä toisten kanssa ja osattava liittyä joustavasti erilaisiin ryhmiin jotka työskentelevät ja kehittävät yhdessä. On myös osattava tehdä töitä verkossa ja oltava somessa mukana.

Sitran Eväitä työelämään -julkaisussa (2017, 6–7) neuvotaan vastavalmistuneita pitämään ainakin oma osaaminen ajan tasalla, kehittämään itsetuntemusta, panostamaan yhdessä tekemiseen, verkostoitumaan, yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen tapaan työskennellä sekä kehittämään ongelmanratkaisukykyään. Julkaisussa (2017, 7) todetaan myös, että työelämävalmiudet eivät kehity ainoastaan yksilöä kehittämällä, vaan tarvitaan mahdollistava ympäristö ja yhdessä tekemistä kaikkien työelämän toimijoiden välillä. Toimijoina voivat olla korkeakoulut, ohjaavat tahot, työpaikat, yritykset, alumnit sekä tietysti opiskelijat itse.

Tulevaisuusorientoitunut ohjaus

Tulevaisuusohjaus on kuvattu Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskuksen koostamassa sivustossa (<http://tulevaisuusohjaus.fi>). Tulevaisuusohjauksessa korostuu pidemmän aikavälin tulevaisuusajattelun ja kokonaisvaltaisen opinto- ja uraohjauksen yhdistäminen.

Tulevaisuusorientoitunut ohjaus on opiskelijan oppimista, osaamisen kehittymistä ja ammatillista kasvua kokonaisvaltaisesti tukeva prosessi, jossa opiskelija rakentaa omaa identiteettiään oppijana ja ammatillisena osaajana omien valintojensa kautta. Tulevaisuusorientoituneessa ohjauksessa LAMKissa panostetaan tulevaisuuden osaamiseen ja vahvistetaan tulevaisuuden ajattelun kulttuuria. (Opettajatutorin käsikirja 2017.)

Maarit Fräntin (2017, 6) mukaan opiskelijoiden opintojen eteneminen ja koulutuksen kyky tuottaa tehokkaasti tutkintoja on nostanut esiin opintojen ohjauksen kehittämisen. Ohjauksen palveluita parantamalla pyritään sujuvoittamaan opintoja, vähentämään opintojen keskeyttämistä ja luomaan katkeamattomia opintopolkuja. Tavoitteena on nopeuttaa opiskelijoiden siirtymistä työelämään. Lahden ammattikorkeakoulussa ohjauksen kehittämisprosessin 2016–2017 tuloksena on syntynyt yhteinen ohjausajattelu ja ohjausmalli, joka vastaa korkeakoulun tämänhetkisiin sekä tuleviin ohjaushaasteisiin.

Tulevaisuusorientoituneeseen ohjaukseen LAMKissa päädyttiin, koska työn muutos ja työelämä edellyttävät tulevaisuuden ajattelun ja hallinnan taitoja. Työelämään valmistuessaan opiskelijoilla täytyy olla kykyä oman elämänsä ohjaamiseen, itsetuntemuksensa kehittämiseen ja itseohjautuvuuteen työelämän jatkuvassa muutoksessa. (Opettajatutorin käsikirja 2017.)

Tulevaisuusorientoituneen ohjausprosessin tuloksena jokainen LAMKin opiskelija ottaa haltuun oman oppimisen ohjaamisen ja uranhallinnan perusosaamisen osana elinikäistä oppimista. Tämä on varmistettu opetussuunnitelman opintojaksossa Ammatillisen osaamisen kehittyminen (5 op), jonka ympärille koko opiskeluajan kestävä ohjaus rakentuu. Ohjauksen menettelyjä ovat erilaiset ryhmä- ja yksilöohjauksen toiminnot ja keskeisessä roolissa on oma henkilökohtainen opintosuunnitelma HOPS. Opiskelijan osaamisen kehittämisestä vastaa opettajatutor omalla koulutusallalla ja toimintaa ohjaa Opettajatutorin käsikirja (2017).

LAMKin Opettajatutorin käsikirja (Kuva: LAMK)

Työkaluja tulevaisuusorientoituneeseen ohjaukseen

Korkeakoulu ja työelämä -hankkeessa tavoitteena on parantaa ja lisätä ammattikorkeakoulun tutor-opettajien, opinto-ohjaajien sekä muuta opiskelijaohjausta antavan henkilöstön uraohjausvalmiuksia ja opintojen ohjauksen osaamista. Kehittämistyöllä pyritään vastaamaan opiskelijoiden uraohjauksen opiskeluaikaisiin haasteisiin ja tarpeisiin.

LAMKin Opettajatutorin käsikirja (2017) on työväline opiskelijan ohjaukseen ja Ammatillisen osaamisen kehittyminen -opintojakson toteuttamiseen. Käsikirja määrittää opiskelijalle annettavan ohjauksen minimitason sekä pyrkii

varmistamaan ohjauksen tasalaatuisuuden koulutusalaista riippumatta. Käsikirjaan on koottu opettajatutoreille materiaaleja ja työvälineitä opiskelijan oppimisprosessin ja ammatillisen kasvun ohjauksen toteutukseen. Sen tavoitteena on tukea opettajatutoreita käytännön ohjauksen toteuttamisessa ja oman ohjaajuutensa sekä verkostoyhteistyön kehittämisessä. Käsikirjan ensimmäinen versio otettiin käyttöön syksyllä 2017 ja siitä tullaan keräämään käyttäjäpalautetta, jonka pohjalta käsikirjaa kehitetään edelleen. LAMKin Korkeakoulu ja työelämä -hankkeessa on käsikirjan lisäksi tuotettu erilaisia ohjauksen ja uraohjauksen pilotteja, joissa on vahvistettu ohjaushenkilöstön ohjaus- ja uraohjausosaamista.

Opettajatutorin käsikirjan (2017) mukaan opiskelijan uratietoinen opintopolku tarkoittaa sitä, että opiskelijat pohtivat opintojen alusta saakka erilaisia työelämään ja työllistymiseen liittyviä tulevaisuuskysymyksiä. Urasuunnittelulla, tai nykyään enemmän käytettävällä uranhallinnan käsitteellä, tarkoitetaan yksilön itsensä aktiivisesti ohjaamaa elämän ja elämänuran suunnittelua. Opiskelijan työelämäorientaatio rakentuu työelämä tietojen ja -taitojen lisäksi yksilöllisestä työelämäsuhteesta sekä työllistymisvalmiuksista. Opintojen aikana opiskelijaa tuetaan tietoisesti pohtimaan tulevaa työuraansa ja urasuunnitelmiaan ja omia valmiuksiaan ja osaamisen kehittämistä. Oman osaamisen tunnistaminen ja sen näkyväksi tekeminen ovat uranhallinnan kannalta merkittäviä ja yleisiä taitoja, jotka ovat opittavissa jo koulutuksen aikana ja edelleen hyödynnettävissä työelämän muutoksissa. Opettajatutorin käsikirjassa kuvataan vuositasolla Ammatillisen osaamisen kehittämisen perusteet -opintojakso (AOK, 5 op). Opintojakso kuuluu ensimmäisen kerran syksyllä 2017 opintonsa aloittaneiden opinto-ohjelmaan.

Työnhakijana verkossa -opintojakso avattiin testaukseen loppuvuodesta 2017. Opintojakso on tuotettu Tehokkaasti työelämään -hankkeessa ja siihen on kattavasti koottu tietoa työelämästä, urasuunnittelusta, oman osaamisen tunnistamisesta, tietoa työnhaun asiakirjoista, työhaastattelusta, soveltuvuusarvioinnista, työnhakupalveluista, sosiaalisesta mediasta työnhaussa, kansainvälisestä harjoittelusta ja työnhausta ja yrittäjyydestä. Opettajatutor voi ohjata opiskelijan tälle vapaasti valittaviin opintoihin kuuluvalle opintojaksolle tai hyödyntää opintojaksoa omassa ohjauksessaan.

Pilotit hankkeessa

Korkeakoulu ja työelämä -hankkeessa pilotoidaan erilaisia opintojenaikaisia ja niiden jälkeisiä uraohjausmalleja, joiden tavoitteena on helpottaa opiskelijoiden kiinnittymistä työelämään, jatkokoulutukseen tai vaihtoehtoisesti yrittäjän uralle.

Hankkeessa on pilotoitu ja pilotoidaan erilaisia uraohjauksen toteuttamistapoja. Henkilökohtaista uraohjausta on yhteistyössä Hämeen TE-toimiston kanssa hankkeesta tarjottu korkeakoulutetuille pitkäaikaistyöttömille loppukevästä 2017 (pilotti 1). Samoin henkilökohtaista uraohjausta on tarjottu LAMKista valmistumassa oleville opiskelijoille loppuvuodesta 2017 (pilotti 2). Uraohjauksen integroitumista opinnäytetyöprosessiin pilotoidaan loppusyksyn 2017 ja kevään 2018 aikana (pilotti 3). Ura- ja työnhakuvalmennusta ryhmälle loppuvaiheen tradenomiopiskelijoita pilotoidaan keväällä 2018. Lisäksi on pilotoitu (pilotti 4) koulutusala kohtaista uraohjausvalmennusta yhteistyössä Ohjaamo Lahden kanssa. Näistä piloteista saadut kokemukset ja palautteet koostetaan yhteenvetoon ja saatuja tuloksia hyödynnetään uraohjauksen kehittämisessä.

Yhteenveto

Työn murroksessa nuoren elämänpolun löytyminen ja yhteiskuntaan kiinnittyminen on muuttunut haasteelliseksi. Ammattikorkeakoulusta valmistuville on hyvin epätodennäköistä, että he työskentelisivät yhdessä ammatissa tai tehtävässä koko työuraansa. Työelämään valmistuvia pitää ohjata jo opiskelunsa aikana tunnistamaan ja sanoittamaan omia vahvuuksiaan ja valmiuksia, joita jokainen tarvitsee työelämässä tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Opiskelijoita on patistettava miettimään mitä haluaa elämältä, mitä asioita oikeasti haluaa tehdä, mihin jaksaa panostaa ja mistä innostua.

Uraohjaus on tärkeää jo opintojen aikana. (Kuva: LAMK)

Lähteet:

- Fränti, M. 2017. Tulevaisuusorientoitunut ohjaus Lahden ammattikorkeakoulussa. Teoksessa: Mirola, T. (toim.) Tulevaisuusorientoitunut opiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa. [Verkkokirja] Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 79. [Viitattu 14.11.2017]. Saatavissa: [http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7055-47-2%20\(PDF\)](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7055-47-2%20(PDF))
- Jokinen, L. 2014. Tulevaisuuden työmarkkinoilla vaadittava osaaminen. Turun Yliopisto. Julkaistu 9.4.2014. [Viitattu 14.11.2017]. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=UxZyYvsSauk>
- Kuurila, E. 2014. Uraohjaus ja urasuunnittelu ammattikorkeakoulussa. [Verkkodokumentti]. Väitöskirja. Turun yliopisto. Turku. Turun Yliopiston julkaisu, C384. [Viitattu 14.11.2017]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5771-2>
- Laine, H. 2014. Menetelmäopas ammattikorkeakouluopiskelijan uraohjaukseen. [Verkkodokumentti]. Vipua ja vetoa töihin! -hanke. [Viitattu 14.11.2017]. Saatavissa: http://vipuajavetoa.turkuamk.fi/heidi_laaine.pdf
- Lantta, E. 2017. Työnantajien odotukset korkeakouluista valmistuneille työelämän muuttuessa. Työnantajakyselyn tulokset. LAMK RDI Journal. [Verkkolehti]. [Viitattu 27.11.2017]. Saatavissa: <http://lamkpub.fi/2017/06/14/tyonantajien-odotukset-kekeakouluista-valmistuneille-tyoelaman-muuttuessa-tyonantajakyselyn-tulokset/>
- Opettajatutorin käsikirja. 2017. Reppu: Lahden ammattikorkeakoulun tiedotus- ja verkko-opetusympäristö. [Viitattu 30.11.2017]. Saatavissa: <http://reppu.lamk.fi>.
- Sitra. 2017. Eväitä työelämään. Kuusi tapaa lisätä korkeakouluopiskelijoiden työelämävalmiuksia. [Verkkodokumentti]. Arola, M. (toim.). Helsinki: Sitra. Sitran selvityksiä 123. [Viitattu 14.11.2017]. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2017/06/05104025/Selvityksia123.pdf>

Katja Karevaara

Ohjaamo ketteränä linkkinä opintojen välillä

Ohjaamo Lahti on alle kolmekymppisten uudenlainen yhteispalvelupiste. Sieltä saa maksutta ja ilman ajanvarausta ohjausta työllistymiseen sekä opintojen ja tulevaisuuden suunnitteluun. Ohjaamo on apuna erityisesti erilaisissa siirtymätilanteissa ja nivelvaiheissa opintojen välillä. Asiointi voi tarkoittaa kertakäyntiä tai pidempikestoista ohjausta. Maaliskuussa 2018 vakinaistunut Ohjaamo Lahtea hallinnoi Lahden kaupungin nuorisopalvelut. Toiminta käynnistettiin Keski-Suomen ELY-keskuksen myöntämällä rahoituksella 2015–2018 (ESR). Ohjaamoja on alkuvuodesta 2018 noin 50 eri puolilla Suomea.

Ohjaamo Lahdessa on rikottu sektoriajattelua tiivistämällä hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja ketteriä menetelmiä hyödyntäen. Mallia johtajattoman asiantuntijayhteisön palvelukehitykseen on haettu Aalto yliopiston Design Factorystä. Tärkeänä toimintaperiaatteena on ennaltaehkäisevä ohjaustyö ja varhainen puuttuminen sekä palveluista toiseen ”saattaen vaihtaminen”. Kokeilemalla kehittämällä palvelukynnykset ovat madaltuneet, prosessit lyhentyneet ja kustannustehokkuus on parantunut. Samalla asiakas saa aiempaa joustavampaa palvelua. Tietämys opinto-ohjauksen moninaisuudesta on kasvanut.

Päivittäin Ohjaamo Lahdessa työskentelee yleisen palveluohjauksen lisäksi TE-asiantuntijoita, uraohjaajia eli työhönvalmentajia, koulutusohjaaja ja KELA (Skype). Viikoittain Ohjaamo Lahdessa työskentelee esimerkiksi yritysneuvoja, terveydenhoitaja, sosiaali-ohjaaja, asumisneuvoja, työllisyys-hankkeiden edustajia sekä yrittäjiä. Ohjaamo Lahti on myös yrittäjän apuna työntekijän etsimisessä, palkkaamisen paperitöissä sekä rekrytointitilaisuuksien järjestämisessä, kuten Puupäivässä (Kamppila 2017).

Koulutus- ja uraohjaajista työpari oppilaitoksiin

Ohjaamo Lahti on tehnyt yhteistyötä Koulutuskeskus Salpauksen ja Lahden ammattikorkeakoulun kanssa Huippis-hankkeessa kanssa 2016–2018. Hankkeessa luotiin Huippuosaamisen kasvupolku -malli nivelvaiheen sujuville siirtymille. Yhteistyössä havaittiin, että Ohjaamo Lahti voi toimia kasvupolun mallissa opiskelijan tukena erilaisissa nivelvaiheissa.

Yhteistyökoulujen opinto-ohjaajat ja opettajatutorit ovat saaneet kasvupolku-mallissa uuden yhteistyöparin Ohjaamo Lahden koulutus- ja uraohjaajista. Ohjaamossa annettava ohjaus täydentää oppilaitosten antamaa ohjausta. Ohjaamossa ohjaus on luonteeltaan opintoihin ohjausta, uraohjausta sekä ennaltaehkäisevää ohjausta. Ohjaamo Lahdessa on helposti saatavilla myös muita tukipalveluita, mikäli opiskelijan opinnot ovat väliaikaisesti tai kokonaan keskeytyneissä. Opiskelijoiden riski opintopolulta putoamiseen pienenee.

Ohjaamo Lahti on apuna opintojen nivelvaiheessa. (Kuva: Tarmo Valmela)

Ohjaamo Lahden kautta Huippuosaamisen kasvupolku -malliin on tullut mukaan oppilaitosten ulkopuolisia uraohjaajia. Ketterässä yhteistyöverkostossa erilaiset opinto-ohjaajat tuovat osaamisensa uudella tavalla yhteen. Tämä avaa monia uusia mahdollisuuksia elinikäisen ohjauksen kehittämiseksi Lahden seudulla.

Nuoren aikuisen eläväinen opinto- ja urapolku

Nuoren aikuisen opinto- ja urapolku on usein eläväinen. Suunnanvaihdot ovat, koska nuoruuteen liittyvät luonnostaan kokeilut. Luistavimmillaan Huippuosaamisen kasvupolku -malli johdattaa opiskelijat peruskoulusta Koulutuskeskus Salpauksen kautta Lahden ammattikorkeakouluun ilman katkoksia. Toiset onnistuvat etenemään koulutuspoluilla haluamaansa suuntaan, mutta toisinaan opinnot eivät etene. Tällöin voi olla hyvä pohtia mitä tulevaisuudeltaan haluaa, ettei opintopolku katkea kokonaan. Riski kotiin jämähtämiseen kasvaa siirtymätilanteissa.

Ensisijainen keskusteluapu opiskelijalle on oppilaitoksen oma opinto-ohjaaja tai opettajatutor. Joskus opiskelijan on hyödyllistä keskustella myös oppilaitoksen ulkopuolisen ohjaajan kanssa esimerkiksi työllistymisen näkökulmasta. Ohjaamo Lahdessa annettu ohjaus voi toimia opiskelijalle täydentävänä näkökulmana omien valintojen pohdinnassa. Opintojen nivelvaiheessa työnteko voi olla opiskelumotivaation vahvistumisen kannalta hyvä ratkaisu ennen siirtymistä kasvunpolulla seuraavaan vaiheeseen.

Ohjaamo Lahden palvelulupaus nuorelle aikuiselle:

- Annamme ohjausta ja neuvontaa kaikissa työllistymiseesi, koulutus- sekä urasuunnitteluasi liittyvissä asioissa
- Sparraamme sinua yksilöllisesti kohti tulevaisuuden uutta työtä, jossa palkkatyön, opintojen ja mahdollisesti yrittäjyyden palaset napsahtavat luontevasti kohdilleen
- Sitoudumme ohjaajina kohtaamaan sinut tasavertaisena asiantuntijana
- Ohjaukseen sitoutumisen vastineeksi takaamme sinulle erinomaiset työllistymismahdollisuudet

Ohjaamo Lahdessa annetaan ohjausta missä tahansa kasvunpolku-mallin nivelvaiheessa ja elämäntilanne ymmärretään kokonaisvaltaisesti. Opiskelijat ovat tervetulleita hakemaan keikkatöitä opintojensa oheen Ohjaamon rekrytointitilaisuuksista tai hakemaan tietoa sivutoimisesta yrittäjyydestä. Opiskelijan tukena on monialainen ammattilaisten joukko valmiina palvelemaan nopeasti, helposti ja luotettavasti. Ohjaukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja nuoren aikuisen omista tarpeista lähtevää.

Lähteet:

Kamppila, P. 2017. Puupäivä etsi aikuisia nuoria töihin - "Ei tarvitse olla ammattilainen, työssä kasvaa". Etelä-Suomen sanomat. Talous 21.2. [viitattu 24.3.201]. Saatavissa: <https://www.ess.fi/uutiset/talous/art2347511>

Elina Marttinen, Annina Lindberg ja Minna Savolainen

Myös psyykkiseen hyvinvointiin huomiota koulutussiirtymissä

Mielenterveys on psyykkistä hyvinvointia, myönteisyyttä ja toiveikkuutta sekä voimavaroja, joita on jokaisella, ja joita voi omaksua ja vahvistaa. Koulutussiirtymät ovat kriittisiä vaiheita nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveydelle. Jokaisen opiskelijoiden kanssa työskentelevän ammattilaisen kuuluu työssään edistää nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyttä.

Mielenterveydestä pitää jokaisen huolehtia

Mielenterveys on hyvinvointia, joka edesauttaa, että nuori pystyy toimimaan omien kykyjensä mukaisesti, selviytymään elämän paineista, vaatimuksista ja kuormituksista, sekä opiskelemaan että myöhemmin työskentelemään tuotteliaasti ja antamaan panostuksensa omalle yhteisölleen (WHO 2014). Mielenterveys on olennainen osa kokonaisterveyttä ja psykososiaalista hyvinvointia. Kun puhutaan mielenterveydestä, se sekoitetaan usein mielenterveysongelmiin. Onkin hyvin tärkeää tiedostaa, että mielenterveys ja mielen sairaus ovat kaksi eri käsitettä. Mielenterveys on psyykkistä hyvinvointia, myönteisyyttä ja toiveikkuutta sekä voimavaroja, joita on jokaisella, ja joita jokainen voi omaksua, harjoitella ja vahvistaa.

Opiskeluaikana nuoren ja nuoren aikuisen elämässä tapahtuu samanaikaisesti useita suuria elämänmuutoksia. Tutkimuksista tiedetään, että negatiivisten ja stressaavien elämäntapahtumien määrä kasvaa dramaattisesti nuoruusvuosien aikana lisäten riskiä mielenterveyden ongelmille kuten esimerkiksi masennukselle (Hankin & Abramson 2001). Tällöin tarvitaan paljon psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia voimavaroja ja ylipäättään hyviä elämänhallintataitoja. Usein koulutussiirtymissä opiskelu- ja asuinpaikka muuttuu, ja ystäväpiiri ja harrastusmahdollisuudet vaihtuvat. Jossain vaiheessa siirtymään liittyy myös lapsuuden perheestä irtautuminen sekä päätäntävällän ja vastuunoton lisääntyminen omasta elämästä.

Samanaikaisesti kun nuoret etenevät ja navigoivat koulutussiirtymissä ja opiskelu- ja työurallaan, he muodostavat omaa yksilöllistä identiteettiään, oppivat ja vakiinnuttavat joustavia ajattelu- ja toimintamalleja sekä muodostavat syveneviä, pysyvämpiä ihmissuhteita ja parisuhteita. Suurin osa opiskelijoista selvittää nuoruusiän siirtymät ja elämänmuutokset suuremmilta vaikeuksilta. Tällöin nuori omaksuu myöhemmän elämän kannalta suotuisia voimavaroja, hyvinvointia ja terveyttä edistäviä ja ylläpitäviä toimintamalleja, ja jaksaa ja pärjää opinnoissaan, urallaan ja elämässään yleensäkin. Osalla opiskelijoista on kuitenkin hankaluuksia sopeutua siirtymiin ja muutoksiin, ja he kokevat erilaisia ongelmia, oireita ja häiriöitä. Riippumatta siitä, kohtaako nuori siirtymissä ja elämämuutoksissa haasteita tai ongelmia vai ei, on jokaisen tärkeä huolehtia omasta mielenterveydestä ja omaksua ja harjoitella mielenterveystaitoja.

Koulutussiirtymät, uuden opiskelun aloittaminen sekä opinnoista valmistuminen, ovat mielenterveydelle ja voimavaroille haasteellisimpia vaihteita nuorten elämässä. (Kuva: LAMK)

Koulutussiirtymät vaikuttavat voimavaroihin

Mielenterveyttä ja mielenterveyden edistämistä koulutussiirtymissä voidaan tarkastella vaatimukset-voimavarat-mallin avulla (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014; Demerouti, Bakker, Nachreiner, & Schaufeli, 2001). Vaatimukset-voimavarat-mallin mukaisesti ympäristö, kuten koulut, oppilaitokset ja opiskeluyhteisöt, tarjoavat opiskelijoille sekä vaatimuksia että voimavaroja. Vaatimusten täyttäminen edellyttää opiskelijoilta fyysistä ja psyykkistä väivännäköä ja panostusta. Opiskeluvaatimukset kuluttavat opiskelijan energiaa ja synnyttävät pitkäkestoista stressiä, joka voi johtaa ensin uupumukseen ja myöhemmin mielenterveyshäiriöihin, erityisesti masennukseen. Voimavarat sitä vastoin edistävät koulutus- ja uratavoitteiden saavuttamista, ja vähentävät vaatimusten kuormittavuutta ja niistä aiheutuvaa psyykkistä ja fyysistä rasitetta. Samalla voimavarat edistävät henkilökohtaista kasvua ja kehitystä,

vahvistavat elämäntyytyväisyyttä ja mielenterveyttä sekä lisäävät nuoren ja nuoren aikuisen aktiivista omaan elämään omistautumista. Näin ollen voimavarojen monipuolinen tukeminen jo ennakoivasti on keskeinen toimi nuorten mielenterveyden tukemisessa ja edistämisessä.

Koulutussiirtymät ovat kriittisiä vaiheita nuorten koulutus- ja urakehityksessä, sillä nämä vaiheet liittyvät usein opiskelu- ja koulumotivaation laskuun. Suomalaisissa tutkimuksissa on havaittu, että korkeat vaatimukset peruskoulun lopussa voivat johtaa heikompaan sopeutumiseen ja lisätä uupumusta myöhemmissä opinnoissa (Salmela-Aro & Upadyaya 2014). Toisaalta riittävät voimavarat toisen asteen koulutuksessa vähentävät kynnisyttä ja kuormitavuutta opinnoissa ja edelleen edistävät korkeampien tavoitteiden saavuttamista ja työelämään valmistautumista (Salmela-Aro & Upadyaya 2017). Samat tutkimukset ehdottavat, että koulutustavoitteita ja opiskelijan omia pyrkimyksiä tulisikin pystyä joustavasti muokkaamaan ja tarvittaessa madaltamaan jokaisessa koulutus- ja urasiirtymässä niin, että ne sopivat uuden tilanteen vaatimukseen ja voimavaroihin. Lisäksi oppilaitoksissa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten opiskelijoiden voimavaroja voidaan parhaiten tukea ja erityisesti lisätä siirtymävaiheissa.

Jokainen ammattilainen voi työssään edistää nuorten mielenterveyttä

Opiskelijoiden mielenterveyttä edistävän Nyyti ry:n käytännön työssä on nähtävissä, että juuri koulutussiirtymät, uuden opiskelun aloittaminen sekä opinnoista valmistuminen, ovat mielenterveydelle ja voimavaroille haasteellisiä vaihteita nuorten elämässä. Toiminnassa on osoittautunut, että on tärkeää tarjota opiskelijoille niin tietoa mielenterveyttä ja voimavaroja lisäävistä asioista kuin myös erilaisia konkreettisia välineitä, joilla omaan mielenterveyteen voi vaikuttaa. Moni opiskelija kokee olevansa ainoa, jolla on haasteita, ja siksi on tarpeellista luoda rakenteita, joissa opiskelijat pääsevät keskenään käsittelemään aiheita ja saamaan vertaistukea. Nyyti ry tarjoaa opiskelijoille matalan kynnyksen vertaistuellisia toimintamuotoja sekä tietoa ja välineitä omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen.

Tärkeä keino opiskelijoiden mielenterveystaitojen lisäämisessä on vahvistaa opiskelijoiden parissa työskentelevien ammattilaisten valmiuksia ja kykyä toimia näiden asioiden edistämiseksi. Tietoa, tukea ja välineitä ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi on tarjolla paitsi verkkosivuilla, myös erilaisten koulutusten, työpajojen ja muiden tapahtumien muodossa. Ydinviesti on, että jokainen opiskelijoiden kanssa työskentelevä ammattilainen voi – ja hänen kuuluu – työssään edistää nuorten mielenterveyttä. Opiskelijan aito kohtaaminen, kannustava ja myönteinen suhtautuminen, sekä voimavarojen löytämiseen ja lisäämiseen kannustava ote vievät jo pitkälle. Kenenkään ei tarvitse olla mielenterveyden ammattilainen voidakseen toimia tavalla, joka kannustaa opiskelijoita näkemään oman hyvinvointinsa arvon ja itsestä huolehtimisen tärkeyden.

Mielenterveyden edistäminen on hyvinvointia vahvistavaa toimintaa, jossa tuetaan nuorten voimavaroja ja vahvuuksia ja löydetään keinoja vaatimusten, kuten opiskeluhaasteet ja ylikuormitus, hallintaan. Mielenterveyttä tukevat voimavarat ovat niin fyysisiä, psyykkisiä kuin sosiaalisiakin. Kokonaisvaltaiseen mielenterveyden edistämiseen kuuluu, että voimavaroja myös vahvistetaan näillä kaikilla alueilla. Fyysisiä voimavaroja edistetään mm. varaamalla riittävästi aikaa lepoon ja palautumiseen, mutta myös riittävästä aktiivisuudesta huolehtimiseen. Psyykkisiä voimavaroja tuetaan pystyvyyden tunnetta, itsetuntoa, tunnetaitoja, selviytymisstrategioita ja stressinhallintataitoja tukemalla. Sosiaalisia voimavaroja edesautetaan tukemalla sosiaalisia taitoja, läheisten ihmissuhteiden kehittymistä ja liittymistä yhteisöihin. Mielenterveys ei ole staattinen tila vaan dynaaminen prosessi, joka muokkautuu elämän eri vaiheissa. Voimavaroja käytetään ja kulutetaan päivittäin, minkä takia niitä tulee myös vahvistaa päivittäin. Tavoitteena on tasapainoinen ja elämänmyönteinen elämä itsensä, muiden ihmisten ja ympäristön kanssa.

Lähteet:

Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., & Schaufeli, W.B. 2001. The job demands-resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 499–512.

Hankin, B.L. & Abramson, L.Y. 2001. Development of gender differences in depression: An elaborated cognitive vulnerability-transactional stress theory. *Psychological Bulletin*, 127(6), 773–796.

Salmela-Aro, K. & Upadyaya, K. 2014. School burnout and engagement in the context of demands–resources model. *British Journal of Educational Psychology*, 84, 137–151.

Salmela-Aro, K. & Upadyaya, K. 2017. Co-development of educational aspirations and academic burnout from adolescence to adulthood in Finland. *Research in Human Development*, 14(2), 106–121.

WHO. 2014. Mental health: a state of well-being. [Viitattu 30.11.2017]. Saatavissa: http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/

Tytti Lindeberg, Johanna Marjomäki

Valmentava koulutus maahanmuuttajan etenemisen tukena

Tässä artikkelissa käsitellään maahanmuuttajille suunnattua korkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta. Valmentava koulutus on tärkeä vaihe niille maahanmuuttajille, jotka suuntaavat eri polkuja pitkin suomalaiseen korkeakouluun. Artikkelissa koulutusta kuvataan yleisesti valtakunnallisesta viitekehystä käsin sekä paikallisesti Lahden ammattikorkeakoulussa järjestetyn valmentavan koulutuksen näkökulmasta.

Mitä valmentava koulutus on?

Valmentavalla koulutuksella tarkoitetaan maahanmuuttajille suunnattua korkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta. Sitä on tarjonnut 13 ammattikorkeakoulua vuosina 2010–2017. Yliopistot eivät ole järjestäneet vastaavaa koulutusta. (Kansallisen koulutuksen arviointikeskus 2017, 4, 9.)

Valmentavan koulutuksen keskeisinä sisältöinä ovat suomen kielen opetus sekä opiskelu- ja työelämätaidot. Koulutuksen tavoitteena on edistää korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien etenemistä heidän yksilöllisellä koulutus- ja urapolullaan riippumatta siitä, jatkavatko he koulutuksen jälkeen korkeakouluopintoihin vai työelämään. Taustalla on työ- ja elinkeinoministeriön syksyllä 2016 tekemä linjaus, jonka mukaan maahanmuuttajien osuutta korkeakoulujen opiskelijoista tulee lisätä kehittämällä maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017, 30).

Koulutukselle on selkeä tarve, sillä maahanmuuttajien reitit koulutukseen ja työelämään ovat pitkiä, eikä kansainvälisiä osaajia vielä kunnolla osata hyödyntää Suomessa. Työ ja hyvinvointi Suomessa 2014 -tutkimuksen mukaan noin 20 % korkeakoulututkinnon suorittaneista maahanmuuttajista työskentelee työntekijäammateissa, kun vastaava osuus kantaväestöstä on muutama prosentti. Suurien ikäluokkien poistuessa työelämästä maahanmuuttajien nuoremmalla ikärakenteella ja osaamisella tulee olemaan entistä suurempi merkitys suomalaiselle yhteiskunnalle, joten nopeammat siirtymät opintoihin ja työelämään ovat tärkeitä. (Nieminen, Sutela & Hannula 2015, 89.)

Valmentava koulutus opintokokonaisuutena

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (jatkossa Karvi) mukaan valmentavan koulutuksen toteuttamiseen ei ole valtakunnallisia sisältösuosituksia tai yhteisiä ohjeita, joten toteutustavat vaihtelevat koulutuksen järjestäjästä riippuen. Koulutukset ovat laajuudeltaan yleensä 20–30 opintopistettä ja kestävät 3–6 kuukautta. Yhteistä koulutuksille on suomen kielen opintojen suuri määrä, korkeakouluopiskelulle ominaiseen itsenäiseen opiskelutapaan perehdyttäminen sekä pääsykokeisiin valmentaminen. Usein koulutukset ovat aloittaisesti painottuneita sen mukaan, mitä koulutusohjelmia ammattikorkeakoulussa on. Valmentavat koulutukset eivät kuitenkaan aina painotu koulutusalan mukaan, vaan toteutus voi olla lähtökohtaisesti yleisesti korkeakouluopintoihin tai useille eri aloille suuntautunut koulutus. Myös tällaisessa

koulutuksessa opiskelijoita integroidaan häntä itseään kiinnostaville opintojaksoille, koska omaan alaan tutustuminen ja alan sanastoon kiinni pääseminen motivoi opiskelijoita. Joskus koulutuksiin kuuluu myös työelämäjaksoja. (Kansallisen koulutuksen arviointikeskus 2017, 7–9).

Lahden ammattikorkeakoulussa keväällä 2017 järjestetty valmentava koulutus toteutettiin 18 opintopisteen laajuisena, ja se kesti neljä kuukautta. Toteutus oli monialainen: koulutukseen hakeneet opiskelijat olivat kiinnostuneet niin sosiaali- ja terveysalan, liiketalouden kuin tekniikankin opinnoista. Muutama tähtäsi yliopistoon. Ensijainen hyväksymiskriteeri koulutukseen oli riittävä suomen kielen taito (B1.1), mikä on myös yleinen käytäntö muissa valmentavaa koulutusta tarjoavissa korkeakouluissa. Opintojen keskiössä oli suomen kieli, ja lisäksi opetettiin opiskelu- ja työelämätaitoja. Jotta opiskelijat saivat mahdollisimman oikean suuntaisen käsityksen toivomastaan opiskelualasta sekä suomalaisesta korkeakouluopiskelusta yleisemminkin, heidät ohjattiin osallistumaan myös heitä itseään kiinnostavien alojen luennoille. Tätä mahdollisuutta opiskelijat pitivät erittäin hyvänä.

LAMKin valmentavaan koulutukseen sisältyi myös englannin kieltä, mikä ei ole aina itsestään selvä osa koulutusta (Emt. 8). Koulutusta suunniteltaessa katsottiin, että opiskelijoiden englannin kielen taitoa olisi hyvä vahvistaa ennen kaikkea pääsykokeita mutta myös tulevia opintoja ja työelämää varten. Ryhmässä oli hyvin monentasoisia englannin osaajia, ja opetusta pyrittiin eriyttämään mahdollisuuksien mukaan. Opiskelijat kokivat englannin kielen opetuksen tarpeelliseksi osaksi valmentavaa koulutusta, erityisesti siitä syystä, että pääsykokeiden ennakkomateriaaleista osa voi olla myös englanninkielisiä.

Valmentavan koulutuksen erityispiirteitä

Valmentavalle koulutukselle on ominaista, että opiskelijaryhmät ovat hyvin heterogeenisiä; opiskelijat ovat niin taitotason, koulutus- ja kulttuuritaustan kuin ikänsäkin puolesta hyvin erilaisia. Taitotasoinen tehtävä eriyttäminen helpottaisi tilannetta, mutta siihen ei useinkaan käytännön syistä ole mahdollisuutta esimerkiksi pienien opiskelijaryhmien vuoksi. Jatkossa eriyttäminen voi helpottaa, kun verkko-opetustarjontaa kehitetään. (Emt. 12–13.)

Maahanmuuttajaopiskelijat ovat usein omaksuneet suomalaisesta korkeakoulukäytänteestä poikkeavan opiskelukulttuurin. Myös käsitykset oppimisesta ja opiskelusta vaihtelevat. Opiskelijat ovat voineet esimerkiksi tottua hyvin opettajaohjoitukseen ja tietoa toistavaan opiskelutapaan ja joutuvat uuden eteen suomalaisessa itsenäistä vastuunottoa ja tiedon tuottamista korostavassa opiskelukulttuurissa. Opinto-ohjauksella onkin keskeinen merkitys opiskelijoiden henkilökohtaisessa tukemisessa ja suomalaisen opiskelukulttuuriin perehtymisessä. LAMKissa tutoropettaja ohjasi ja tapasi opiskelijoita henkilökohtaisesti kevään aikana. Opinto-ohjaus ja sekä opettajatiimin henkilökohtainen tuki vaikuttivat varmasti osaltaan siihen, että opintoja ei käytännössä keskeytetty lainkaan.

Opettajan näkökulmasta valmentava koulutus poikkeaa muusta korkeakouluopetuksesta monellakin tapaa: Yksi keskeinen erityispiirre on aiemmin todettu heterogeenisyys. Toinen piirre on intensiivisyys, joka liittyy niin yksittäisiin oppimistilanteisiin kuin toteutukseen yleisemminkin. Opiskelijoiden taustasta ja elämäntilanteesta johtuen halu edetä elämässä ja sijoittua vahvemmin suomalaiseen yhteiskuntaan on vahva, minkä vuoksi opiskelijoiden odotukset valmentavaa koulutusta kohtaan ja halu oppia uutta on suuri. Opetusta on valmentavassa koulutuksessa muihin korkeakoulujen opintokokonaisuuksiin verrattuna enemmän, koska kotokoulutuksesta tulevat opiskelijat ovat

Noin 20 hengen ryhmä aloitti valmentavassa koulutuksessa LAMKissa tammikuussa 2018. (kuva: Tytti Lindeberg)

tottuneet runsaaseen kontaktiopetusmäärään. Kontaktiopetuksella pyritään myös edesauttamaan kielitaidon nopeampaa kehittymistä, jotta suhteellisen lyhytkestoisen koulutuksen aikana voidaan saavuttaa korkeakoulujen pääsykokeissa ja myös korkeakouluopinnoissa suositeltava kielitaidon vähimmäistaso B2.

Kielitaito kynnyskysymyksenä

Opiskelijat tulevat valmentavaan koulutukseen montaa eri reittiä. Osa opiskelijoista on ollut työelämässä, osa työttömänä, osa opiskelijoista taas tulee koulutukseen suoraan kotoutumiskoulutuksesta. Yhteistä heille kaikille on se, että kyetäkseen etenemään suomalaisessa yhteiskunnassa he tarvitsevat korkeamman kielitaidon lisäksi korkeakoulututkinnon Suomesta. Korkeamman tason kielikoulutusta on kuitenkin tarjolla vähän, ja korkeakoulujen pääsykokeista läpipääseminen on maahanmuuttajille erityisesti puutteellisen kielitaidon takia vaikeaa.

Pääsykokeet ovat muodostuneet ”pullonkaulaksi” korkeakouluihin pyrkiville maahanmuuttajille. Vaikka osaamista ja erityisesti motivaatiota opintoja kohtaan olisi paljonkin, karsiutuvat suomea ei äidinkielenään puhuvat hakijat helposti pois. (Emt. 18.) Erityisesti olisi pohdittava, miten osaamista voisi mitata pääsykokeissa niin, että kielitaidon merkitys ei korostu liikaa. Osaaminen ja motivaatio tulisi tunnistaa puutteellisesta kielitaidosta huolimatta. Helposti erityisesti suullisissa testitilanteissa käy niin, että kielen puutteellinen osaaminen korostuu maahanmuuttajahakijan kohdalla enemmän kuin motivaatio ja pätevyys. Testaajalla tulisikin olla halu ja kyky nähdä hakija hakijana – ei epätodellisesti suomea puhuvana henkilönä. Pääsykokeista läpipääsyä voisi myös helpottaa erilaisin apukeinoin, esimerkiksi sallimalla sanakirjan käyttö tai myöntämällä pidempi aika.

LAMKin valmentavan koulutuksen suorittaneista 17:stä opiskelijasta 10 pääsi opiskelemaan haluamaansa korkeakouluun. LAMKissa opintonsa aloittaneiden uusien opiskelijoiden kokemus on osoittanut, että kielitaito voi muodostua kynnyskysymykseksi myös opiskelemaan päässeelle. Korkeakouluissa ei useinkaan ole tarjolla korkeamman tason suomen kielen kursseja, jotka tukisivat maahanmuuttajaopiskelijan kielitaidon kehittymistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö onkin esittänyt, että kaikkien korkeakoulujen tulee järjestää nykyistä kattavammin vaativamman taitotason suomen kielen kursseja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 34)

Opiskelemaan päässeet ovat myös todenneet, että opettajilla ei aina ole ymmärrystä niistä keinoista, joilla suomea vieraana kielenä puhuvia oppijoita voisi tukea. Jo pienetkin apukeinot auttavat oppijaa: yleiskielen käyttö opetustilanteessa ja -materiaaleissa, asian ymmärtämisen varmistaminen ja lisääjän myöntäminen esimerkiksi tehtävien palautusaikeisiin. Organisaation tasolla olennaista olisikin kielitietoisuuden lisääminen. Tämä koskee opettajien lisäksi kaikkia muitakin maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa toimivia tahoja, niin tutoreita, opintotoimiston henkilökuntaa kuin vaikkapa informaattikkoja.

Lopuksi

Valmentava koulutus on tärkeä ja hyödyllinen väylä korkeakouluopintoihin aikoville maahanmuuttajille. Tähän asti valmentavaa koulutusta on järjestetty korkeakouluissa vaihtelevin tavoin, joten tarve koulutuksen yhtenäistämiseksi on suuri. Syksyllä 2017 käynnistyi valtakunnallinen Valmentavasta valmiiksi -hanke, jonka tavoitteena on maahanmuuttajille suunnattujen ammattikorkeakouluopintoihin valmentavien koulutusten sisällöllinen ja rakenteellinen kehittäminen. Tässä työssä myös LAMK on mukana.

Koulutuksen kehittämisen lisäksi on tärkeää, että maahanmuuttajataustaisia tutkinto-opiskelijoita tuetaan korkeakouluissa myös opintojen aikana tarjoamalla nykyistä kattavammin vaativamman taitotason suomen kielen kursseja ja lisäämällä henkilöstön kielitietoisuutta.

Lähteet:

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2017. Ammattikorkeakoulujen maahanmuuttajille järjestämä korkeakouluopintoihin valmentava koulutus vuosina 2010 - 2017. [Verkkodokumentti]. Julkaisut 2017:15 [Viitattu 21.11.2017]. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2017/06/KARVI_1517.pdf

Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. 2015. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. [Verkkodokumentti]. Työterveyslaitos, Kotouttamisrahasto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Tilastokeskus [Viitattu 21.11.2017]. Saatavissa: https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset II. [Verkkodokumentti]. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:5. [Viitattu 21.11.2017]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-451-1>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2017. Maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen ja joustavat siirtymät -työryhmän loppuraportti ja toimenpide-esitykset. [Verkkodokumentti]. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 36/2017. [Viitattu 21.11.2017]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-238-5>

Heli Kamaja, Riikka Sinisalo

MOOC madaltaa kynnystä amk-opiskeluihin

Tuttua on se, että opiskelu siirtyy yhä enemmän verkkoon. Samalla se yksilöllistyy, ja opiskelijan omat oppimistaidot nousevat yhä tärkeämpään asemaan.

Näihin taitoihin keskittyy Lahden ammattikorkeakoulun ja Lahden Yliopistokampuksen yliopistokeskuksen yhteinen MOOC-verkkokurssi, joka on nimensä mukaisesti kaikille avoin ja verkossa. Kurssi koostuu viestintä- ja tiedonhankintataidoista, joiden avulla voi valmistautua korkeakouluopintoihin missä elämänvaiheessa tahansa.

Opiskelutaidot-MOOC noudattaa MOOCien yleisiä periaatteita, joiksi Tracey (2013) nimeää massiivisuuden (M eli Massive), avoimuuden (O niin kuin Open), verkossa olemisen (O niin kuin Online) ja opetuksellisuuden (C on lyhenne sanasta Course). Nämä periaatteet ovat samat, jotka otettiin käyttöön jo ensimmäisen MOOCin syntyä aikana vuonna 2008 (ks. esim. Pomerol et al. 2015, 5.)

Se, miten täydellisesti periaatteet toteutuvat eri MOOCeissa on tapauskohtaista. Edinburghin yliopiston Digital Learning -kurssille osallistui 40 000 opiskelijaa (Tracey 2013), LAMKin Opiskelutaidot-MOOCille 86. Myös avoimuus voi olla hieman näennäistä, ja usein kurssille täytyy joka tapauksessa rekisteröityä. Rekisteröityminen tarvitaan myös Opiskelutaidot-MOOCissa, joskin henkilötietoja kysytään vain niiltä, jotka suorittavat kurssin loppuun ja haluavat tästä todistuksen (LAMK 2018.) Joka tapauksessa minkäänlaisia ennakko- tai pääsyyvaatimuksia ei ole, MOOCeille ominaiseen tapaan ainoa edellytys oli tietokone ja internet-yhteys.

MOOCit on tapana jakaa kahteen luokkaan sen mukaan, kuinka vapaita tai toisaalta strukturoituja ne ovat rakenteeltaan: mallissa XMOOC toimitaan melko opettajaohjoisesti, kun taas cMOOC tarjoaa opiskelijoille lähinnä alustan vapaaseen tiedon jakoon ja jalostukseen (Pomerol et al. 2015, 10). LAMKilainen Opiskelutaidot-MOOC sijoittuu näiden ääripäiden väliin, kuitenkin hieman lähemmäs XMOOCia: kurssin tehtävät on annettu ja osa niistä tulee tehdä järjestyksessä, kuitenkin tahdin saa määrätä itse ja vertaiskeskustelulla on suuri merkitys.

Pieni opettajan rooli

Opettajan rooli MOOCeissa on yleensä huomattavasti pienempi kuin vaikkapa perinteisellä verkkokurssilla; Pomerolin et al. mukaan (2015, 34) tämä on myös yksi MOOCin peruseriaateista. Ajatus on se, että opiskelijat auttavat toinen toisiaan, ja opettajan sekä yksittäisen opiskelijan kommunikointi voi olla vähäistä.

Näitä periaatteita pyritään noudattamaan myös Opiskelutaidot-kurssilla, jossa suuri osa tehtävistä on itsekorjaavia. Viestintätaidot-osio on lisäksi rakennettu niin, että tehtävät tulee tehdä järjestyksessä: seuraava tehtävä avautuu vasta, kun edellinen on tehty. Opettaja arvioi vasta viimeisen tehtävän,, josta opiskelijat antavat myös vertaispalautetta. Tiedonhankintaosio taas on toteutettu oppituntitoiminnolla, jossa tutustumalla materiaaleihin ja vastaamalla oikein niistä tehtyihin kysymyksiin pääsee oppitunnin loppuun.

Vaikka opettajan rooli kurssin edetessä ei ole suuri, työllisti kurssin suunnittelu perinteisen, rajatulle joukolle suunnatun verkkokurssin suunnittelua enemmän. Sunnittelussa huomioitiin kurssin avoimuus niin, että opettaja-ohjauksen tarve yritettiin minimoida. Myös oppimateriaalien tekninen saataavuus suurelle osallistujajoukolle piti varmistaa. Lisäksi tavoitteena oli kurssin looginen eteneminen ja opiskelijoiden oman etenemisen seuraamisen helpous. Erilaiset oppimistyyliä otettiin huomioon pyrkimällä valitsemaan oppimateriaaleja jotka tukevat niin lukemalla, näkemällä ja kuuntelemalla kuin tekemälläkin oppimista.

”Varmasti hyötyä tulevaisuudessa”

Lukuvuonna 2017–2018 Opiskelutaidot-MOOC pyörii kaikkiaan kolmeen kertaan: ensimmäinen toteutus päättyi helmikuussa. Kurssille kirjautui kaikkiaan 86 opiskelijaa, joista noin puolet teki ainakin joitakin tehtäviä – kaikki tehtävät hyväksytysti suoritti noin 30 opiskelijaa, mikä on huomattavasti enemmän kuin odotettiin. MOOCeille tyypillistä on myös se, että suuri osa osallistujista jättäytyy pois ensimmäisten viikkojen jälkeen (ks. esim. Tracey 2013.)

Suurin osa kurssin suorittaneista oli toisen asteen opiskelijoita lähiseudun oppilaitoksista, myös LAMKin polkuopiskelijoita oli jonkun verran mukana. Opiskelijoiden palautetta kysyttiin kurssin lopussa, ja se oli paljolti positiivista, kuten alla oleva opiskelijan kommentti kertoo:

”Kurssi oli mielenkiintoinen ja opituista tiedoista on varmasti hyötyä tulevaisuudessa. Olen näitä uuden opetussuunnitelman opiskelijoita (olen siis lukion toisella luokalla) ja sähköiset kurssit yms. ovat arkipäivää. Kurssi oli järjestetty hyvin, mutta ehkä tiedotus ja tehtävien selkeys voivat olla vieläkin parempia!”

Lähteet:

Pomerol, J., Epelboin, Y. & Thoury, C. 2015. MOOCs : Design, Use and Business Models. [Verkkokirja]. Wiley, Somerset. [Viitattu 9.3.2018]. Saatavissa: ProQuest Ebook Central.

LAMK 2018. Opiskelutaidot-MOOC [Viitattu 9.3.2018]. Saatavissa: <https://mooc.lamk.fi/course/view.php?id=2>

Tracey, R. 2013. The Definition of a MOOC. ELearning Industry. [Viitattu 9.3.2018]. Saatavissa: <https://elearningindustry.com/the-definition-of-a-mooc>

Seija Katajisto

Huippis johtaa meidät Motarille

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneen yleinen jatko-opintokelpoisuus on ollut arkea jo pitkään, mutta käytännössä ammatilliselle polulle lähteneen nuoren tulevaisuus on liitetty työelämään ja ammatteihin. Samaan aikaan työelämän organisaatiot ovat tuoneet esiin tarpeen palkata ammatillisen substanssiosaamisen ja käytännön työtehtävät hallitsevia työnjohto- ja asiantuntijataso ammattilaisia – eikä heitä tahdo löytyä.

Suomen menestystekijä on osaaminen. Ammatillisen koulutuksen tehtävä on tuottaa ja kehittää osaamista, jolla yritykset, organisaatiot, alueet ja koko Suomi menestyvät. Tämä tehtävä on yhteinen ja sama riippumatta kouluasteesta. Siksi on hienoa, että Huippis-hankkeen aikana luotiin yhteisen tekemisen kulttuuria Salpauksen ja LAMK:n välille. Taannoin eri teille lähteneet kumppanit löysivät toisensa organisaatioina ja asiiantuntijoiden ja hankkeessa toimijoiden tasolla. Tällä yhteistyöllä pystymme osaltamme varmistamaan Päijät-Hämeen ihmisten ja organisaatioiden tulevaisuutta muuttuvassa maailmassa.

Huippis-hankkeessa luotu toimintamalli on jo laajenemassa, kun Salpauksen ja LAMK:n yhteistyönä suunnitellut Motari-opinnot laajentavat Huippiksessa luodut käytännöt lähes kaikille aloille. Hankkeen tulokset on siis jo nyt levitetty ja viety käytäntöön pilotointia laajemmin. Tämä kertoo paitsi hyvin hallitusta hankkeesta ja sitoutuneista hanketoimijoista myös mukana olleiden organisaatioiden sitoutumisesta yhteiseen tavoitteeseen.

Mahdollisuus nopeampaan etenemiseen

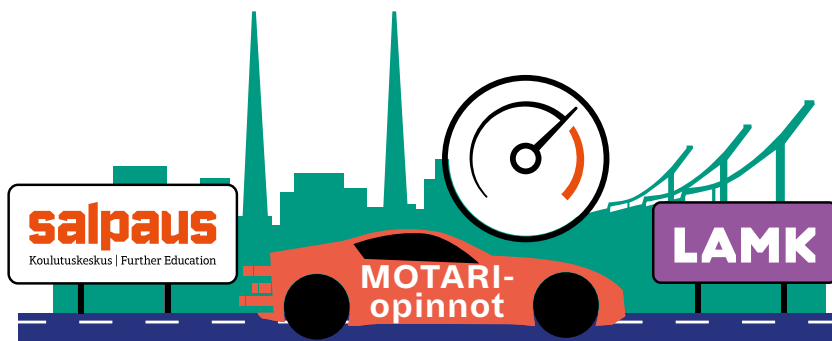
Huippis-hankkeen aikana luotiin malli, jolla perustutkintoa Salpauksessa opiskeleva voi osana opintojaan suorittaa ammattikorkeakoulututkinnon sisältöjä. Tämä malli jatkaa laajentuneena Motari-opintoina.

Nyt luodussa mallissa opiskelijalla on mahdollisuus kokeilla omia valmiuksia korkeakouluopinnoissa. Moni ammatillisen koulutuksen opiskelija on koulu-polkunsu aikana saanut palautetta ja luonut itsestään kuvan sellaisena oppijana, jolle korkeakouluopinnot eivät tunnu mahdollisilta. Opiskelun into sytty kuitenkin usein vasta oman alan löydyttyä tekemisen ja kokemisen kautta. Samalla ammatillinen käytännön työtehtävien osaaminen auttaa ymmärtämään korkeakouluopintojenkin sisältöjä, kun tieto ja teoria tarttuvat käytännön osaamiseen.

Osa opiskelijoista tietää tavoitteekseen korkeakoulututkinnon jo ammatilliseen koulutukseen tullessaan. Nyt hankkeessa luotu Huippis-polku on näille opiskelijoille mahdollisuus nopeampaan etenemiseen: korkeakoulututkinnon voi peruskoulun jälkeen saavuttaa jopa jo viidessä vuodessa. Ammatillinen perustutkinto antaa mahdollisuuden työskennellä ammattilaisena alan työtehtävissä myös korkeakouluopintojen aikana. Opiskelijalla on siis ansainnan mahdollisuuksia, mutta näin hän voi työkokemuksensa karttussa myös tehdä perusteltuja valintoja omiin korkeakouluopintoihin liittyen.

MOTARI-opinnot

Kiihdytyskaista Salpauksesta LAMKiin

Huippiksen ja Motarin avulla opiskelija voi kokeilla korkeakouluvalmiuksiaan.

(Kuva: SST)

Malli on mahdollinen kaikenikäisille opiskelijoille

Ammatillisen perustutkinnon aikana on edelleen mahdollista suorittaa ylioppilastutkinto. Salpauksessa tämä ns. kaksoistutkinto tarkoittaa lukio-opintoja ja ylioppilaskirjoituksia neljässä pakollisessa aineessa. Kaksoistutkinto on ollut perinteinen tapa valmentautua jatko-opintoihin, mutta nyt luodun toimintamallin myötä sen rooli tulee muuttumaan: meillä on nyt tarjolla jatko-opintojen varmistamiseen kaksi tapaa eli yo-tutkinto ja Motari-opinnot. Näistä opiskelija voi valita itselleen sopivimman tai mieluisemman.

Motari-opinnot on valmiiksi suunniteltu ja eteneminen on selkeää. Opiskelija voi suunnitella omia jatko-opintojaan ja tehdä niitä omassa tahdissa perustutkinnon aikana. Tahti voi olla nopea, kuten Motari-opintojen nimellä haluamme viestiä, mutta se voi olla myös hitaampi. Ensimmäisenä perustutkinnon opiskeluvuonna voi rauhassa keskittyä ammattiosaamisen perusasioihin ja päättää korkeakouluopinnoista myöhemmin.

Tulevaisuus näyttää, kuinka hyvin tällä nyt luodulla mallilla pystymme vastaamaan yritysten ja työelämän osaamistarpeeseen. Uskon, että pystymme. Yritykset ja työelämä ovat olleet mukana Huippiksessa ja tulevat olemaan myös osa Motari-opintojen suunnittelua. Sekä ammatillinen perustutkinto että ammattikorkeakoulututkinto on mahdollista suunnitella työelämän ja jopa yksittäisen yrityksen tarpeisiin.

Ajatuksemme elinikäisestä oppimisesta ja toisaalta muuttuvan työelämän tarpeet osaamisessa tekevät meistä kaikista oppijoita. Vaikka Huippiksessa olemme keskittyneet nuoriin opiskelijoihin ja perustutkinnon yhteydessä usein ajattelemmekin opiskelijan olevan nuori, on tämä malli mahdollinen kaikenikäisille opiskelijoille. Motarilla liikkuu siis eri vuosimalleja!

Maarit Fränti

Uudistuvat opiskelijavalinnat avaavat uusia reittejä

Ammattikorkeakoulut ovat aloittaneet opiskelijavalintojensa kehittämiseen ja valintatapojen uudistamiseen hallitusohjelman viitoittamalla tavalla. Taustalla on koulutuspoliittinen keskustelu työurien pidentämisestä sekä opintoaikojen lyhentämisestä ja arvokeskustelu hakijoiden tasa-arvosta korkeakouluun hakeuduttaessa. Tavoitteena on, että nuoret aloittavat entistä nopeammin motivaationsa mukaiset korkeakouluopinnot, suorittavat opintonsa nopeasti ja siirtyvät entistä nuorempina työelämään.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän vahvuutena on, että ammatillinen koulutus antaa kelpoisuuden korkea-asteelle. Koulutuksen lasikattoja on pyritty poistamaan, ja jo nykyinenkin järjestelmä mahdollistaa etenemisen ammatillisella väylällä pitkin aina tohtorin tutkintoon saakka. Tässä kehityksessä ammattikorkeakoulusta on muodostunut varteenotettava vaihtoehto edetä opinnoissa. Ammatillisella väylällä ammattikorkeakouluihin hakeneiden määrä on kasvanut koko tämän vuosikymmenen ajan. Vuonna 2015 Lahden ammattikorkeakoulun nuorten ammattikorkeakoulututkintoon hakeneista 43 % haki ammatillisella tutkinnolla ja 42 % paikan vastaanottaneista tuli ammatillisella väylällä. Valtakunnallisesti luvut ovat keskimäärin melko samalla tasolla. Alakohtaiset erot ovat kuitenkin melko suuria. (Vipunen 2018.)

Todistusvalinnan rinnalle myös muita tapoja

Vaikka ammattikorkeakoulut houkuttavat hyvin ammatillisen tutkinnon suorittaneita, on opintojen läpimenossa omat ongelmakohtansa. Tilastojen valossa ammatillisella väylällä tulleista lukiotaustaisiin verrattuna suurempi osa jää valmistumatta ja putoaa pois opintojen jossakin vaiheessa. Toisaalta taas osa ammatillisella taustalla tulleista etenee opinnoissa lukiotaustaisia nopeammin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018.) Tämä kertoo siitä, että ammatillisella väylällä tulleiden joukko on lukiotaustaisia heterogeenisempi. Tilastojen valossa ei voida sanoa, onko kysymys motivaatiosta vai oppimisvalmiuksista tai jostakin muusta.

Opiskelijavalintojen uudistamisen yhteydessä yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut muodostaa todistusvalinnasta keskeisin valintatapa korkeakouluihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti keväälle 2017 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia toimenpideohjelma ammatillisen toisen asteen tutkintojen paremmaksi hyödyntämiseksi korkeakoulujen valintamenettelyissä. Työryhmä esitti, että korkeakoulut valitsevat toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suorittaneita koulutukseen myös pelkkään todistukseen perustuvalla todistusvalinnalla. Työryhmä painotti, että erityisesti todistusvalintaa tulee kehittää ammatillisen tutkinnon suorittaneiden valitsemisessa soveltuvan alan korkeakoulutukseen. Todistusvalinnan rinnalle kuitenkin tarvitaan muita tapoja hakeutua koulutukseen. Edellä mainittu työryhmä totesi, että todistusvalinnan lisäksi hakijoille tulee olla väylä, jossa osaamisen ja kyvykkyytensä pääsee näyttämään. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Tasavertaisuutta ja joustavuutta lisää

Lahden ammattikorkeakoulu halutaan pitää jatkossakin houkuttelevana haku-kohteena ammatillista väylää tuleville opiskelijoille. Todistusvalinnan rinnalle on haluttu kehittää osaamisperustaisia valintatapoja, joilla voidaan lisätä hakijoiden tasavertaisuutta sekä tuoda joustavuutta koulutukseen pääsyyn. Ensimmäinen kokeilu toteutettiin Huippis-hankkeessa, jossa puualalla suunniteltiin ja pilotoitiin polku peruskoulusta ammattikorkeakouluun. Saatujen kokemusten kautta lähdettiin rakentamaan Motari-toimintamallia, jossa selkeällä väyläajattelulla mahdollistetaan Salpauksen toisen asteen opiskelijoiden joustava siirtymä kaikille Lahden ammattikorkeakoulun koulutusaloille. Mallin rakentamisessa on hyödynnetty myös avoimen ammattikorkeakoulun polkuopinnoista syntyneitä kokemuksia ja ratkaisumalleja. Ensimmäiset varsinaiset Motari-opiskelijat aloittavat opintonsa syksyllä 2018.

Pelkkien opintopolkujen kuvauksien kautta ei voida synnyttää vaikuttavaa toimintamallia. Toteutuakseen tarvitaan toimijoiden välillä hyvää yhteistyötä ja halua ratkaista käytännön ongelmia. Tehtyjen ratkaisujen tulee olla selkeitä, yksinkertaisia ja ymmärrettäviä. Jotta Salpauksen opiskelijoiden on mahdollista suorittaa Motari-opintoja, on Lahden ammattikorkeakoulussa lisätty virtuaalisuuden määrä, kehitetty sähköisiä tenttimismuotoja ja suunniteltu ohjaus ja tiedotusmalleja. Opintojen alkuun on kehitetty Opiskelutaidot-MOOC, jonka kautta iso joukko Salpauksen opiskelijoita pääsee tutustumaan korkeakouluopintoihin ja samalla kehittämään omia oppimisvalmiuksiaan. Opiskelutaidot-MOOC toimii eräänlaisena pilottikurssina, jonka kautta Motari-opintoja suunnitteleva Salpauksen opiskelija pääsee testaamaan helpolla tavalla omia motiiveitaan.

Opiskelijavalinnan laatu paranee

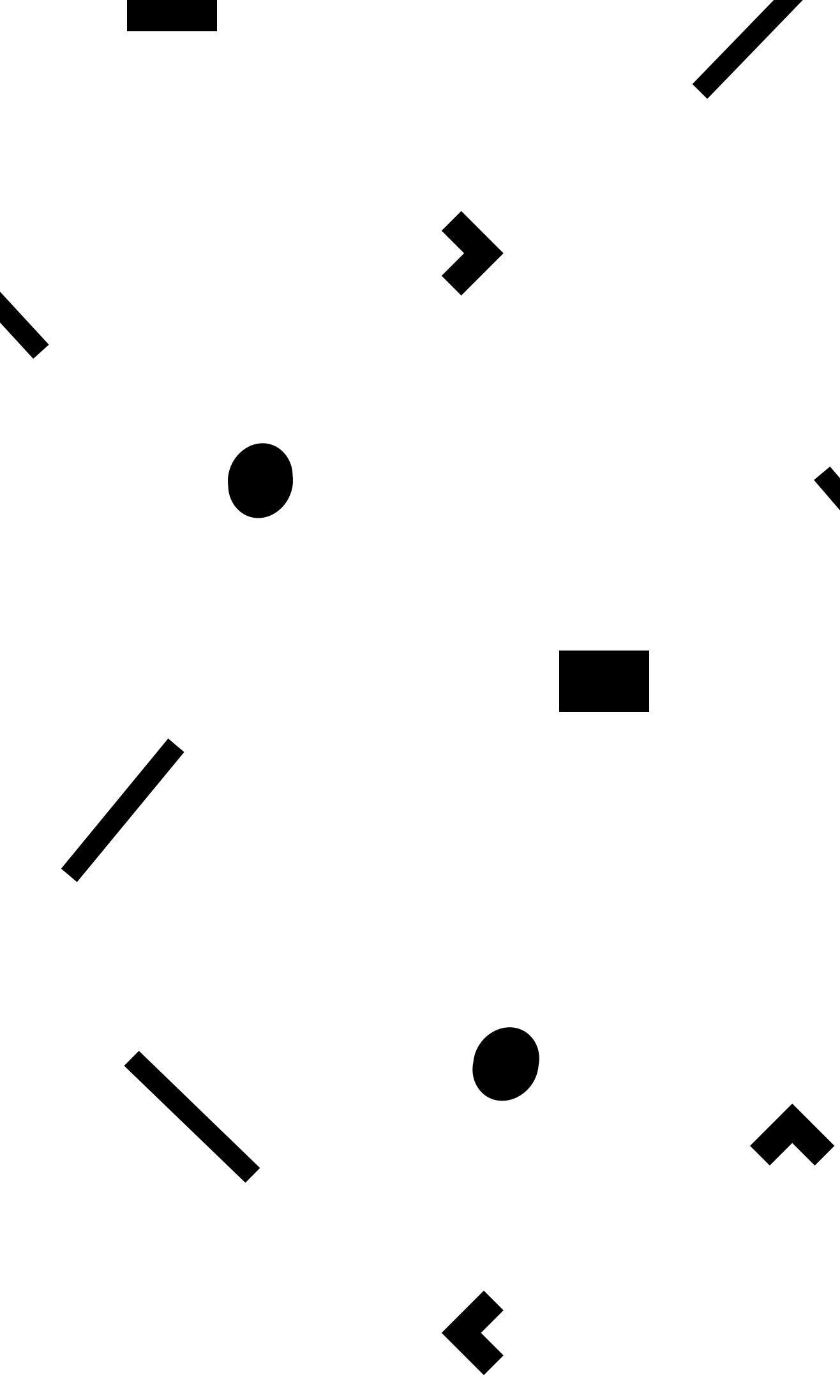
Uusilla osaamisperustaisilla valintatavoilla voidaan parantaa opiskelijavalinnan laatua siten, että opintoihin saadaan entistä tietoisempia ja motivoituneempia opiskelijoita. Ammattikorkeakoulun opintotarjonnan lisääminen toisen asteen koulutuksessa tuo tietoa ammattikorkeakouluopintojen vaatimuksista, vähentää keskeyttämisiä ja lyhentää koulutusaikoja. Toisen asteen opintojen aikana tehdyt opinnot lyhentävät opintoaikaa ja joustavat erityisvalintaan liittyvät erityisvalinnat poistavat opintojen välille syntyviä odotusajoja ja siten lyhentävät opintoaikoja. Motari-toimintamallin kautta tutkinnon suorittamisaika ammattikorkeakoulututkinnon osalta lyhentää arviolta 0,5–1,5 vuotta opintoaikaa. Uudentyyppisillä valintareiteillä voidaan myös tuoda koulutuksen piiriin entistä vahvemmin niitä, jotka ovat jo ennakkoon hankkineet opiskeltavan alan kannalta erityisen relevanttia ammatillista osaamista tuottavan ammatillisen tutkinnon.

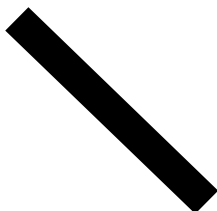
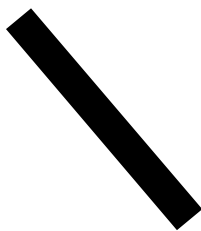
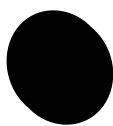
Uusia valintatapojen kehittäminen ja niistä saadut kokemukset voidaan hyödyntää tehokkaasti tulevaisuudessa osana jatkuvan haun opiskelijavalintajärjestelmän kehittämistä. Jatkuvan haun järjestelmä on tärkeä ammattikorkeakoulujen kilpailukykytekijä sekä kansallisilla että erityisesti kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla. Joustava ja yksinkertainen hakujärjestelmä on houkutteleva sekä suomalaisten että kansainvälisten opiskelijoiden näkökulmasta.

Lähteet:

Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus. 2018. Ammattikorkeakoulutus. Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu. [Viitattu 14.3.2018]. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/ammattikorkeakoulutus>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Valmiina valintoihin II. Ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun. [Viitattu 14.3.2018]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-477-1>

Monen näköiset opiskelijan polut on Huippis-hankkeeseen liittyvä julkaisu, joka esittelee Huippuosaamisen kasvupolku -mallin syntyä ja pilottina olleen puualan näkemyksiä mallin toteuttamisesta. Artikkeleissa pureudutaan myös urataitoihin, ohjauksen merkitykseen eri koulutusasteilla ja työelämän näkökantoihin. Sujuvissa siirtymissä kiinnitetään huomiota opiskelijan hyvinvointiin sekä sen tukemiseen eri tavoin. Artikkelien kirjoittajat ovat opetuksen ja ohjauksen ammattilaisia eri koulutusasteilta.

Huippuosaamisen kasvupolku -mallin taustalla oli tarve saada toisen asteen tutkinnon suorittaneita jatkamaan opintojaan ammattikorkeakoulussa ja nopeuttamaan opiskelijoiden valmistumista ja siirtymistä työelämään. Lisäksi hankkeen tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa nivelvaiheeseen liittyvä ohjaushenkilöstön koulutus ja perehdytys.

Hankkeen ovat toteuttaneet Lahden ammattikorkeakoulu ja koulutuskeskus Salpaus. Keskeisinä yhteistyökumppaneina ovat olleet Lahden kaupungin Ohjaamo, alueen TE-toimisto sekä puuteollisuuden yritykset. Hanke on saanut rahoitusta Euroopan Unionin sosiaalirahaston (ESR) Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto -ohjelmasta.

